

ዕድገትና ለውጥ በኢትዮጵያ ወይስ በፍጥነት

ወደ ማዕከላዊ ዘመን ጉዞ!

„Everything in the world now is so delicate –which is merely another way of saying that nobody seems to have any real understanding of how the economic system works at all or why it works so dangerously –that the policy of all parties seems to be rather to bear the ills we have than to fly to others which we know not of.”
Prof. Frederick Soddy, Noble Price winner in Chemistry in the 1930s. Wealth, Virtual Wealth and Debt: The Solution of the Economic Paradox.

መግቢያ

አንዳንድ ሰዎች ውሸትን ሲዳግግሙ ወይም በውሸት ስም ሲሞሉ ሲገዙቱ የመጨረሻ ላይ ዕውነቱን ተናግረው ሰውን ማሳመን የሚችሉ ይመስላቸዋል። የኢህአዴግ ፣ ወይም የህወሃት አገዛዝ ስልጣን ከያዘ ከዛሬ ሃያ አንድ ዓመት ጀምሮ በአገራችን ታሪክ ውስጥ ታይቶ በማይታወቅ በልዩ ዐይነት የኢኮኖሚ ፖሊሲ አማካይነት የኢትዮጵያን ህዝብ የኑሮውን ሁኔታ እንዳሻሻላለችና ፣ ድህነትም በየጊዜው እየቀነሰ እንደመጣ ሲነግረን ሰንብቷል። ባለፈው ጥቅምት ወር እዚህ በርሊን የሶሻል ዲሞክራቲክ የተራድኦ ድርጅት በጠራው ስብሰባ ላይ “የዓለም አቀፍ የሰላምና ዕድገት ኢንሰቲቲዩት” (International Institute for Peace and Development) ወክለው የተገኙት አቶ ሰብሃት ነጋ በስብሰባው ላይ እንደተናገሩት ፣ ህወሃት ስልጣን ሲይዝ ኢትዮጵያን ያገኛት እጅግ ወደ ኋላ የቀረች ወይም የበሰበሰች (Moribund) አገር እንደነበረችና ፣ በሳቸውና በፓርቲያቸው ጥረት የተረጋጋች አገር ልትሆን እንደበቃችና ፣ ዕድገትም እንደታየባት በስብሰባው ላይ ለተገኘው ኡብሰረውልናል። ይህንን ንግግራቸውን ስንሰማ ሰውየው ከሌላ ፕላኔት የመጡ ወይስ ሌላ አገር ተወልደው ያደጉ ናቸው? ብለን ራሳቸንን መጠየቅ የጀመርን ጥቂት አይደለንም።

ቀደም ብሎ የአገራችንን ኢኮኖሚ ዕድገት በሚመለከት ፣ መንግስትም ሆነ የአገዛዙን አቋም የሚደግፉ ድርጅቶችም ሆነ ፣ በዓለም አቀፍ ደረጃ የታወቁ ኢኮኖሚስቶች የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ በላፊት አስር ዓመታት እጅግ በፍጥነት ከሚያደጉት ኢኮኖሚዎች ውስጥ አንዱ እንደሆነ ለማሳመን ያልሞከሩት ነገር የለም። ይህ በየጊዜው እየተደጋገመ የሚወጣ ስታትስቲክስ እኛንም ግራ እንዳጋባንና ፣ በመጨረሻም ስለ ኢኮኖሚና ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት ያለንን አመለካከት እንዳዘበራረቀብን ይታያል። እስከዛሬም ድረስ ስለ ኢኮኖሚ ተዎሪ ምንነትም ሆነ ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት ያለንን አመለካከት ብንመረምርም የዓለም አቀፍ ኮሙኒቲዩው ግፊትና ፕሮፖጋንዳ ከፍተኛ ስለሆነ ፣ ተቃዋሚ ነኝ ብለን እዚህና እዚያ የምንቀሳቀሰው በድፍረት ወደ ውጭ ወጥተን ይህ ዐይነቱ አባባል በተዎሪም ሆነ በሳይንስ እየመረመን የነሱን አጉል ቅስቀሳ ልናጋልጥ አልቻልንም። በዚህም ምክንያት በዓለም አቀፍ ድርጅቶችና በኢትዮጵያ መንግስት መሀከል የቁጥር ልዩነት ሲኖር ይህን ነገር እንደ ቁም ነገር ወስደን በሱ ላይ በመረባረብ ፣ ለምን የቁጥር ልዩነት ይኖራል አያልን ራሳችንን ከማስጨነቅ በስተቀር የአገዛዙንም ሆነ የዓለም አቀፍ ድርጅቶችን በሳይንስ የማይደገፍና ፣ ምድር ላይ ከሚታየው የኢትዮጵያ ተጨባጭ ሁኔታ ጋር ሊጣጣም የማይችለውን ፕሮፖጋንዳቸውን ልናጋልጠውና ፣ አማራጭ ልናቀርብ በፍጹም አልቻልንም።

ሰሞኑን ለአፍሪካ ኢኮኖሚክ ኮሚሽን የገንዘብና የዕድገት ሚኒስትሩ አቶ ሱፊያን አህመድ የሁለት ዓመት ተኩሉን የዕድገትና ትራንስፎርሜሽን ውጤት ሲያብራሩ ፣ ከአንዳንድ ሁኔታዎች በስተቀር በአጠቃላይ ሲታይ የኢኮኖሚው ዕድገት አመርቂና ጥሩ ውጤት በማሳየት ላይ እንደሆነ በመዘናኛት አብራርተዋል። በሳቸውም አገላለጽ ፣ የተተለመው የኢኮኖሚ ዕድገት 11 በመቶ ሲሆን ፣ ኢኮኖሚው ያስመዘገበው ዕድገት ግን 8.5 በመቶ ብቻ ነው። ወደ ዝርዝር የመስኮች ዕድገት ሲመጣ በሚኒስትሩ አገላለጽ ፣ የኢንዱስትሪው ዘርፍ 17.9 በመቶ ያድጋል ተብሎ ሲጠበቅ ፣ ያደገው ግን 13.6 በመቶ

ብቻ ነው። በአርሻውም መስክ እንደዚሁ የተጠበቀውን ግብ መምታት እንዳልቻለና ፣ 8.5 በመቶ ያድጋል ተብሎ የተጠበቀው 4.5 በመቶ ብቻ እንዳደገ ተናግረዋል። ሚኒስትሩ ለማብራራት እንደሞከሩት ፣ የኢኮኖሚው ዕድገት እንደተጠበቀው ግቡን ባይመታም ፣ በአጠቃላይ ሲታይ ኢኮኖሚው በጸና መሰረት ላይ የቆመ መሆኑን ተናግረዋል። ይሁንና ይህ የጸና መሰረት ምን እንደሚመስል በንፁህ-መስክና ፣ በየመስኮቹ ፣ እንዲሁም ደግሞ በየክፍሉት ሀገራት ያሉትን የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎችና ፣ በኢኮኖሚ መስኩ ቢያንስ ባለፈው ሁለት ዓመት ተኩል ስንት የሰራ መስክ እንደተፈጠረ ያቀረቡት ምንም ሀተታ የለም። በደፈናው ኢኮኖሚው በጸና መሰረት ላይ የቆመ ነው ብለው ደምድመዋል።

ይሁንና እዚያ በዚያው ሰሞኑን ፣ የተባበሩት መንግስታት የዕድገት ፕሮግራም ድርጅት ባወጣው የአገሮች የኑሮ መሻሻል መለኪያ (Human Development Index) መሰረት ኢትዮጵያ ከ187 አገሮች 173ኛውን ስትይዝ ፣ በዓለም አቀፍ የኢኮኖሚክ ፎረም (World Economic Forum) መመዘኛ መሰረት ደግሞ ከ144 አገሮች 121ኛውን ይዛለች ይላል። ከአፍሪካ አገሮች ደግሞ 21ኛውን ደረጃ በመያዝ አገዛዙና ፣ የገንዘብና የልማት ሚኒስትሩ የሚሉትን ፋርሽ አድርገዋል። በፎረሙም መለኪያ መሰረት ከ12 መመዘኛዎች ውስጥ ኢትዮጵያ አንዳንም ያላሟላችና ፣ ማሟላትም እንደማትችል የሆነች አገር ለመሆኗ የአገራችንን ሁኔታ በጥብቅ ለሚከታተል መገንዘቡ ከባድ አይሆንም።

ያም ሆኖ ይህንን የሚኒስትሩን ገለጻ የሰማ ወይም ያነበበ ፣ አንዳንድ በገለጸው ሊረካ ይችላል ይሆናል ፣ ሌላው ደግሞ ኢኮኖሚው በዚህ ዐይነት ፍጥነት ካደገ አሁንም ድህነትና የኑሮ መመስቃቀል ለምን ይታያሉ? የኢኮኖሚ ዕድገት ማለት ምን ማለት ነው? በቁጥር ብቻ የሚገለጽ? ግን ደግሞ የማይታይና የማይዳሰስ? እንዲሁም ደግሞ የህዝብን ኑሮ የማያሻሽልና ይባስ ብሎ የሚያደኝደኝ ብሎ መጠየቁ አይቀርም። እስካሁን ድረስ በኛ አገር ምሁራን ብቻ ሳይሆን በብዙ የሶስተኛው ዓለም አገሮች መሀከል ያለው ግራ መጋባት በኢኮኖሚ ዕድገት ፣ በህዝቦች ኑሮ መሻሻልና ፣ እንዲሁም ተሳሳይ እንደሆነ አገር በጸና መሰረት ላይ መገንባትና ፣ ለዚህ ሁሉ መሰረቱ ደግሞ የማያቋርጥ የሳይንስና የቴክኖሎጂ ፈጠራ መሆኑ ተብራርቶ የተመለሰ አይደለም። በህብረ-ብሄር ፣ በህብረተሰብና በኢኮኖሚ ዕድገት መሀከል ያለው ዲያሌክቲካዊ ግንኙነት ተብራርቶ እስካልተቀመጠና ፣ ሌላ አማራጭ እንዳለና ለሱ መታገል እንደሚያስፈልግ ቅስቀሳ እስካልተደረገ ድረስ ፣ የኛ ህዝብም ሆነ ብዙ የሶስተኛው ዓለም አገር ህዝቦች ለብዙ መቶ ዓመታት በጨለማ ዓለም ውስጥ እንደሚኖሩ ከአሁኑ መናገር ይቻላል። በዚህም ምክንያት አገዛዙም ሆነ እሱን የሚደግፈው የዓለም ኮሙኒቲ እየደጋገመ የሚሉንን ከመቀበል በስተቀር ምንም ፋይዳ ያለው ነገር ልንሰራ አንችልም። በዚህ በኢኮኖሚ ዕድገት ላይ ያለውን አስቸጋሪ ግንዛቤ ለመረዳት የአንድ አገር ኢኮኖሚ እንዴት እንደሚለካ ጠጋ ብለን እንመልከት።

ዘመናዊ የኢኮኖሚ ዕድገት መለኪያ ዘዴ !

በመሰረቱ አንድ አገር በዐመት-በየካርታሉ ወይም በየሰድስት ወርም ሊሆን ይችላል- የአመረተችው ጠቅላላ ምርትና የአገልግሎት ክንዋኔ ካለፈው ዐመት ጋር በሞኔቴሪ ወይም በገንዘብና ፣ በጊዜው የገቢ ዋጋ ሲለካ በቁጥር የጨመረ ወይም የቀነሰ እንደሆነ ኢኮኖሚው አድጓል ወይም ቀንሷል ማለት ይቻላል። ይህንን በፎርሙላ አቀራረብ ስንመለከተው ታች ባለው መልክ ማየት ይቻላል።

$$\frac{GDP_{MP\ t=1}}{GDP_{MP\ t=0}} - 1 > 3\%$$

የላይኛው ፎርሙላ የአንድን አገር አጠቃላይ የምርት ዕድገት ካለፈው ዐመት ጋር ሲወዳደር የሚያሳይ ሲሆን ፣ በሌላ ወገን ደግሞ ይህ በራሱ በቂ የዕድገት መለኪያ አይደለም። ስለዚህም የህዝቡን የነፍስ ወከፍ ወይም በራስ ሲተመን ገቢ ለማወቅ ከተፈለገ አጠቃላይ የዕቃ ምርትና የአገልግሎት ክንዋኔ ፣ ለምሳሌ እንደ ባንክና ኢንሹራንስ አገልግሎት ፣ እንደ ጋራዥ ስራዎችና የሆቴል ቤቶችና እንዲሁም የትራንስፖርቲቭን አገልግሎቶች ወዘተ... ተደምረው በአንድ አገር ውስጥ በሚኖር ህዝብ ቁጥር ሲካፈል የነፍስ ወከፍ ገቢን ማግኘት ይቻላል። ይህ አጠቃላይ የነፍስ ወከፍ ገቢ ግን በየዐመቱ በዋጋዎች ከፍና ዝቅ የሚለውን የገቢ ቅነሳ አያካትትም። ስለዚህም ግሽበትን ስሌት ውስጥ ሳያገባ የሚተመን ነው ማለት። ግሽበትን ስሌት ውስጥ ካስገባን አንድ ሰው በዐመት

በሚያገኘው ገቢ ገበያ ላይ ወጥቶ ምን ያህል የፍጆታ ዕቃዎችን ለመግዛትና ፣ ለቤት ኪራይ ፣ ለመብራት ወይም ለትራንስፖርቲቭንና ለሌሎች የአገልግሎት ነክ ነገሮች መክፈል እንደሚችል መገንዘብ ይቻላል። በዚህም ምክንያት የአንድ አገር ኢኮኖሚ ዕድገት በገንዘብ ሲተመንና ፣ በዕቃዎች መወደድ የተነሳ የአንድ ሰው የመግዛት ኃይል ከቀነሰ ተጨባጩን ገቢ (Real Income) ማግኘት እንችላለን ማለት ነው። በሌላ ወገን ግን በአንድ አገር ውስጥ የሚመረተው ምርትና አገልግሎት በገንዘብ ተተምኖ በህዝብ ብዛት ሲካፈል አያንዳንዱ ሰው ያንን ያህል ይደርሰዋል ማለት አይደለም። ይህ ትመና በአንድ አገር ውስጥ ሊኖር የሚችልን የገቢ ክፍፍል ልዩነት አያካትትም። በመሆኑም በብዙ አገሮች በሰራተኛውና ሀብትን በሚቆጣጠሩ ፣ ወይም በማኔጀሮችና በሄጅ ፈንድ አስተዳዳሪዎች መሀከል ከፍተኛ የገቢና የሀብት ክፍፍል ልዩነት እንዳለ የሚወጡት ስታትስቲክሶች ያረጋግጣሉ። ከዚህም በሻገር የጂዲፒ አጠቃቀምና አሰላል በየአገሮች መሀከል ያለውን የቴክኖሎጂ ዕድገት ልዩነት ፣ የገበያ ስፋት ፣ አጠቃላይን ዕድገትና የብሄራዊ ሀብትን (National Wealth) መጠን ልዩነት መለኪያ ሊሆን አይችልም። ለምሳሌ የአንድ የሰራተኛው ዓለም ኢኮኖሚ በ10 በመቶ ቢያድግና ፣ በሌላ ወገን ደግሞ የአንድ የካፒታሊስት አገር ኢኮኖሚ በሶስት በመቶ ቢያድግ ፣ በሶስት በመቶ የሚያድገው የካፒታሊስት ኢኮኖሚ የሰራ መስክ ለመክፈትና ተጨማሪ የመግዛት ኃይልን የማሳደግ ኃይሉ በብዙ እጅ ይበልጣል።

ከላይ የቀረበውን ዝርዝር ጉዳይ በይበልጥ ለመረዳት በአንድ አገር ውስጥ ሊኖሩ ይችላሉ ተብለው የሚገመቱ ወይም ያሉ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎችን ጠጋ ብለን እንመልከት። ከሞላ ጎደል በየኢኮኖሚ መስኮች መሀከል ያለው ወይም ሊኖር የሚችለው መተሳሰር በከፊል የአንድ አገር ኢኮኖሚ ዕድገት ምን እንደሚመስል ያመለክተናል። እነዚህም እንደሚከተሉት ናቸው ፤

አጠቃላይ የምርት ክንዋኔ

- ህዝብ ለፍጆታም ሆነ ለአገልግሎት የሚያወጣው ወጪ ፣
- አዳዲስ ኢንዱስትሪዎችን ለመትከልና ምርት ለማምረት የሚውለው መዋዕለ-ነዋይ
- አጠቃላይ የግንባታ ስራ ፣
- ወደ ውጭ የሚላክ ምርትና አገልግሎት (Export)

የእነዚህ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎች በየዐመቱ ማደግና መቀነስ እስከተወሰነ ደረጃ ድረስ የአንድን አገር የኢኮኖሚ እንቅስቃሴ ወይም የዕድገት ሁኔታ ያሳዩናል። በሌላ አነጋገር ፣ ለምሳሌ በኢንዱስትሪው መስክ በአንድ ንዑስ-መስክ ብቻ ሳይሆን ፣ በተለያዩ ንዑስ መስኮች ስፋ ያለና ጠለቅ ያለ የመዋዕለ-ነዋይ እንቅስቃሴ ከተካሄደ ኢንዱስትሪዎች የግዴታ ለስራ ፈላጊው የሰራ መስክ ይከፍታሉ። በዚህ መልክ እንደ አጠቃላይ የኢኮኖሚ ሁኔታና የዕድገት ደረጃ የሰራተኞችም የገቢና የመግዛት ኃይል ይጨምራል። ለምሳሌ በኢንዱስትሪ መስክ ውስጥ ተቀጥሮ የሚሰራው ሰራተኛ በሚያገኘው ገቢ ራሱ የሚያመርተውን ገዝቶ መጠቀም የማይችል ከሆነ ፣ ለፍጆታው በኢንፎርማል መስክ ወይም ከእጅ ወደ አፍ በሚታረሰው የገበሬው የምርት እንቅስቃሴ ላይ የሚመካ ከሆነ ለጠቅላላው የኢኮኖሚ ዕድገት አስተዋፅዖ ማድረግ አይችልም። በሰሌቱ መሰረት በብዙ የሰራተኛው ዓለም አገሮች የፀጉር ስራ ቤቶች ፣ የጠላና የጠጅ መሸጫ ቤቶች ፣ አናጢዎችና የሱቅ በደረቴዎች ወዘተ... በእነዚህ መስክ የሚመረቱ ከጠቅላላው ወይም ዘመናዊ ከሚባለው መስክ ከሚመረተው ጋር ስለማይደመሩ ፣ የሰራተኛው ገቢ ለአጠቃላይ የኢኮኖሚ ዕድገት የሚያበረክተው አስተዋፅዖ በጣም ዝቅተኛ ነው ወይም አልቦ ነው ማለት ይቻላል። በሌላ ወገን ደግሞ ኢንዱስትሪዎች እንቅስቃሴያቸውን ሊያስፋፋና ምርታቸውን ሊጨምሩ የሚችሉት የህዝቡ የመግዛት ኃይል በየጊዜው አያደገ ከሄደ ብቻ ነው። ይህ ሁኔታ በሌለበት ኢኮኖሚ ውስጥ ኢንዱስትሪዎች የግዴታ የምርት ክንዋኔያቸውን እንዲቀንሱ ይገደዳሉ። ይህ በራሱ ደግሞ አሰሪዎቹ በጥቂት የሰው ጉልበት ብቻ የምርት ክንዋኔያቸውን እንዲያካሂዱ ይገደዳሉ ማለት ነው። ለምሳሌ በ1950ዎቹና በ1960ዎቹ መጀመሪያ ላይ የምትክ ኢንዱስትሪ ተከላ (Importsubstitution Industrialzation) ሲካሄድ ብዙዎች ኢንዱስትሪዎች ከረዥም ጊዜ አጠቃላይ የኢኮኖሚ ዕድገትና ሀብረተሰብአዊ የሀብት ክምችት እንግር ታቅደው የተተከሉ ባለመሆናቸው በዚህ መስክ የሚመረተውን ምርት ገዝቶ ይጠቀም የነበረው በጣም ጥቂቱ የሀብረተሰብ ክፍል ብቻ ነበር። በመሆኑም በእነዚህ ዐይነቱ የኢንዱስትሪ መስክ ተቀጥሮ ይሰራ የነበረው በቂ ደግሞ ስለማይከፈለው በደግሞ ገዝቶ ራሱንና ቤተሰቦቹን ያስተዳድር ይነበረው ኢንፎርማል ሴክተር ከሚባለው መስክ አየገዛ ነበር። በዚህም ምክንያት ይህ ዘመናዊ አየተበላ ይጠራ የነበረው መስክ በዝቅተኛ የማምረት ኃይል ብቻ ያመርት ነበር። ከዚህ ስንሳ በዚህ መልክ የተቀናጀውን የኢንዱስትሪ ተከላ አሉታዊ ውጤት መገንዘቡ ከባድ አይሆንም።

ይህ ከላይ የተዘረዘረው ብቻ የአንድን አገር የኢኮኖሚ ዕድገት ደረጃና አጠቃላይን እንቅስቃሴ ሊያሳዩን በፍጹም አይችልም። በመጀመሪያ ደረጃ በመዋዕለ-ነዋይ እንቅስቃሴ የተለያዩ ደረጃዎች አሉ። እንደ ኢኮኖሚ እንቅስቃሴ ስፋትና ጥልቀት የመጀመሪያው መዋዕለ-ነዋይ ፣ የማስፋፊያ መዋዕለ-ነዋይና ፣ ገበያ በውድድር የሚሰራ ከሆነ የኢንዱስትሪ ባለቤቶች የማምረቻን ዋጋ ለመቀነስ ሲሉ የጥራት-ሀብትን አጠቃቀም ለመቀነስና በተወሰነ ሰራተኛ ብቻ ብዙ ለማምረት የሚያስችላቸውን ፣(Productivity) ዘመናዊ ኢንዱስትሪዎችን(Rationalization Investment or Capital deepening) ይተክላሉ ማለት ነው። ይህ ዐይነቱ የመዋዕለ-ነዋይ ክንውን በብዙ ኢንዱስትሪ አገሮች በተለይም ከ1970ዎቹ መጀመሪያ ላይ ጀምሮ የሚሰራበት የውድድርና የማምረቻ ዋጋ መቀነሻ ዘዴ ነው። ለእንደዚህ ዐይነቱ እንቅስቃሴ ደግሞ የግዴታ በየጊዜው ሳይንስና ምርምር መካሄድ ሲኖርበት ፣ በጥራትና በፍጥነት እንዲሁም በአጠቃላይ ሲታይ የምርትን ዋጋ ሊቀንሱ የሚችሉ አዳዲስ ቴክኖሎጂዎች ይመረታሉ ፣ ይተክላሉም ማለት ነው። ይህ ከላይ የተዘረዘረው ለአጠቃላይ የኢኮኖሚ ዕድገት ተጨማሪ የመለኪያ ዘዴ ሲሆን ፣ እንደገና ይህ በራሱ በቂ ስዕል ሊሰጠን አይችልም።

የጠቅላላውን የኢኮኖሚ ዕድገት ትርጉም ለመረዳት በየኢኮኖሚ መስኩና ፣ በተለያዩ መስኮች መሀከል ያለውን የንግድ ልውውጥ ወይም መተሳሰር (Linkages) ጠጋ ብሎ መመልከት ያስፈልጋል። ይህ ደግሞ የአንድ አገር ኢኮኖሚ የቱን ያህል በሰራ-ክፍፍል የዳበረና ስፋ ያለ ገበያ ይኖረው አይኖረው እንደሆነ ያሳየናል። ይህንን መረዳት ስንችልና ፣ እንደዚህ ዐይነቱ የኢኮኖሚ መተሳሰር ሲኖር ምርት በየጊዜው በጥራትም ሆነ በብዛት ማምረት ይቻላል። በዚህ መልክ ደግሞ አንድ አገር ብሄራዊ ሀብት መፍጠር መቻሏንና አለመቻሏን መገንዘብ እንችላለን። ይህም ማለት የአንድ አገር የምርት ክንዋኔ በየደረጃዎች በአንድ አገር ውስጥ የሚካሄድ ከሆነና ፣ እንደኛው ንዑስ-መስክ ለሌላው እንደ ገበያ የሚያገለግል ከሆነ ፣(Value-added chain effect) በእርግጥም አጠቃላይ የሆነ የሀብት ክምችት(General Capital Accumulation) መፍጠር ይቻላል ማለት ነው። ይህ ከሆነ ደግሞ ሌሎችን ነገሮች በማካተት ስለአንድ አገር ሰፊ ገበያ ወይም የተወሳሰበ የምርትና የንግድ እንቅስቃሴ ማውራት እንችላለን።

እንደሚታወቀው ማንኛውም አገር ምርት ማምረቻና መገኛያ ወይም መገበያየት ብቻ ሆኖ መታየት የለበትም። አብዛኛውን ጊዜ በኢኮኖሚ ዕድገት ስሌት ውስጥ የማይገቡ የቦታና የጊዜ(Space and Time)ጉዳዮች አሉ። እንደሚታወቀው ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት ወይም ምርት በቁጥር መጨመር ስናወራ ፣ ማንኛውም የምርት ክንውን በአየር ላይ የሚካሄድ ሳይሆን በምድር ላይ ነው። ይህ ማለት ኢንዱስትሪዎች የሚተክሉበትና የሚያመርቱበት ቦታና ዕቃዎቻቸውን በነጋዴዎች አማካይነት የሚሸጡበት መገበያየት ቦታ እንዲኖር ያስፈልጋል። ይህ ደግሞ ጉልት ሳይሆን በደንብ የተዋቀረና ግልጽ የሆነ ፣ እንዲሁም የሰውን ልጅ የሚሰብ የመገበያየት ቦታ መሆን አለበት። በሌላ አነጋገር ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት በምናወራበት ጊዜ ስለከተማዎችና ስለመንደሮች አቀራረጽና አገልግሎት ፣ እንዲሁም ደግሞ ጥበባዊ ሆነው እንደ አስፈላጊነታቸው ስለመገንባታቸውና ስለመደራጀታቸው ሁኔታ በደንብ መገንዘብ ይኖርብናል። እንደሚታወቀው አንድ አገር ህዝብ በዘፈቀደ የሚኖርባት ሳትሆን ከተማዎችም ሆነ መንደሮች ፣ ለትናንሽና ለማዕከላዊ ኢንዱስትሪ የሚያገለግሉ ቦታዎች ፣ ለመኖሪያ ቦታዎችና ለመገበያየት የሚሆኑ ፣ ለትምህርትና ልዩ ልዩ አገልግሎት መስጫ ቦታዎች ፣ የህክምና አገልግሎት ፣ በአጠቃላይ የመጨመቻ ቦታዎች ፣ ለህጻናትም ሆነ ለትላልቅ ሰዎች ፣ የመዝናኛ ጋርደኖችና መናፈሻዎች ፣ የመንግስት መሰሪያ ቤቶችና ልዩ ልዩ የምርምር ኢንስቲትዩቶች ፣ የሲቭል ሶሳይቲ መሰሪያ ቤቶች ፣ ቡና ቤቶችና የምግብ ቤቶች ፣ ሙዚየሞችና የቲያትር አዳራሾች ፣ ልዩ ልዩ ዝግጅቶች የሚካሄዱባቸው የመሰብሰቢያ አዳራሾች ፣ እንዲሁም መጠነኛና ትላልቅ ሆቴል ቤቶች ወዘተ... በገበያ ኢኮኖሚ አወቃቀርና ክንውን እንዲሁም በኢኮኖሚ ዕድገት ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ ይኖራቸዋል። በተጨማሪም አደጋ በሚከሰትበት ጊዜ በፍጥነት ሊደርሱ የሚችሉ እንደ አሳት አደጋ መኪናዎች ፣ ፈጣን የህክምና አገልግሎት ሰጪ መኪናዎች ወዘተ... በስሌት ውስጥ መግባት አለባቸው። እንደዚህ ዐይነቱ የከተማ አወቃቀር በሌለበት ቦታ ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት ማውራት አይቻልም። ወይም ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት በሚወራበት ጊዜ ዝም ብሎ በጂዲፒ ብቻ የሚሰለ የሚመሰል ከሆነ በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠሩ ህዝቦች ግራ ተጋብተው በውዥን-በር ዓለም ውስጥ እንዲኖሩ ይደረጋል። በዚህም መልክ ይህ በእግዚአብሔር አምሳል የተፈጠረ የሰው ልጅ የገበያ ኢኮኖሚ በሚለው ብቻ ስለሚጠመድ የመፍጠር ችሎታው መታፈኑ ብቻ ሳይሆን ፣ ስነ-ስርዓት ያለው ኑሮ እንዳይመሰርት ይታገዳል። በተለይም በዚህች ዓለም በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠሩ አፈጮሊዎች ተንቀሳቃሽ ቴሌፎኖቻቸውን ኪሳቸው ውስጥ ወይም ጆሮአቸው ላይ ማዳመጫ ሰክተው ግራ ተጋብተው ሌላውን ግራ የሚያጋቡ እዚህና እዚያ ሲረረጡ ስናይ በእርግጥም እነዚህ ዘመን-የወለዳቸው የሚነግሩን የገበያ

ኢኮኖሚ ትክክል ነው ብለን አምነን እንቀበል ይሆናል። እንደነሱም ለመሆን እንመኝ ይሆናል። ይህ ዐይነቱ ከውነተኛ ስልጣኔ ጋር ያልተያያዘ የአኗኗር ስልትና የፍጆታ አጠቃቀም የብዙ ሶስተኛው ዓለም አገር ወጣቶችን ዝንባሌያቸውን እያበላሸና ለስራ ያላቸውን ፍላጎት እያኮላሸው ለመሆኑ ሁኔታዎችን ለሚከታተል ሊገነዘብ ይችላል። እንደምናየው እንደዚህ ዐይነቱ በተለይም በንግድ ላይ የተመረከዘ የገበያ ኢኮኖሚ አስተሳሰብ ከብራዚል አስከ ሚክሲኮና፣ እስከናይጄሪያና ኢትዮጵያ የመሳሰሉትን አገሮች በማዳራስ ሁብቶቻቸውን ወግ ባለውና በተቆጠበ መልክ እንዲይጠቀሙና ጥበባዊ የሆነ ስርዓት እንዲይገነቡ አድርጓቸዋል ፤ እያገዳቸውም ነው።

ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት በሚወራበት ወቅት በአንድ ቦታ ብቻ የሚካሄድ አይደለም። የኢኮኖሚ ዕድገት ትርጉም የሚኖረው በአንድ አገር ውስጥ ሰፊ ባለ መልክ ሲካሄድ፣ የምርት ክንውን በየክፍለ-ሀገሮች፣ ወረዳዎችና ምክትል-ወረዳዎች፣ እንዲሁም በትናንሽ መንደሮች ሁሉ እንደ የጥራ-ሀብት ግኝት ሁኔታ ሲመረት በዕርግጥም ስለገበያ ኢኮኖሚና ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት ማውራት እንችላለን። ይሁንና ደግሞ ሰፊ ያለ ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ ሊኖር የሚችለው የመመለሻ መንገዶች፣ ለምሳሌ እንደ ጥሩ ጠባብና ሰፊ ያሉ የመኪና መንገዶች፣ የባቡር መገናኛ ሃዲዶችና የአውሮፕላን ማመለሻዎች፣ በአገር ውስጥ ለመርከብ መሄጃ የሚያገለግሉ ባህሮች ወዘተ... ካሉና በየጊዜው የሚሰፋፋ ከሆነ ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት የተሟላ ስዕል ይሰጡናል። በተቀላጠፈ የመገናኛ ሁኔታ ብቻ ነው ሰዎችንና ዕቃዎችን ከአንድ ቦታ ወደ ሌላ ቦታ ማመለላት የሚቻለው። በተለይም ራሱ ጊዜ በኢኮኖሚ ክንዋኔ ስሌት ውስጥ ወሳኝ ሚናን በሚጫወትበት ዓለም ውስጥ ከላይ የተዘረዘሩትን የማያሟላ አገር ስለ ገበያ ኢኮኖሚና ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት ሊያወራ በፍጹም አይችልም። ከዚህ ስንሳ የጊዜ ኢኮኖሚ የሚለው ከስፔስ ጋር ተደምሮ በኢኮኖሚ ዕድገት አሰላል ውስጥ ከፍተኛ ሚናን ይጫወታል ማለት ነው።

ይህ ብቻ አይደለም ፤ ከግርክስ ጀምሮ አስከ ሹምፔተር ድረስ ያሉ ታላላቅ የኢኮኖሚና የህብረተሰብ ሳይንስ ተመራማሪዎች እንደሚያስተምሩን፣ ካፒታሊዝም ካለባንክና ሰፊ ብሎ ካልተደራጀ የፊናንስ ገበያ ሊንቀሳቀስና፣ በየጊዜው አዳዲስ የፈጠራ ስራዎችን ማካሄድ እንደማይቻልና፣ አዳዲስ ቴክኖሎጂዎች አስካልተቋቋሙ ደግሞ ሰፊ ያለ የገበያ ወይም የካፒታሊስት ኢኮኖሚ መዳበር እንደማይቻል ነው። በዚህም መሰረት ብድር(Credit) ለካፒታሊዝም ዕድገት ዋና አንቀሳቃሽ ኃይል ነው። በካፒታሊዝም ዕድገት ውስጥ ባንኮች በኢንዱስትሪዎች ላይ ያላቸውን ሚና ዝቅ አድርጎ መመልከት አሉታዊ ተፅዕኖ መኖሩ ብቻ ሳይሆን፣ በተለይም በአጠቃላይ ሲታይ የገንዘብን ባህሪ ማደግና ህብረተሰብአዊ ኃይል ሆኖ መውጣት እንዳንገነዘብ ያደርገናል። ስለሆነም በተለይም በካፒታሊስት ኢኮኖሚ ውስጥ ገንዘብ በፍጥነት መሸከርከርና(Velocity of Money) እንዲሁም ልዩ ልዩ ገጽታዎችን መውሰድ ከዚህ ዐይነቱ በጥልቀትና በስፋት ከሚካሄድና ከሚያደግ የካፒታሊስት ኢኮኖሚ የተነሳ ነው። በብዙ የሶስተኛው ዓለም አገሮች ግን ገንዘብ ዝግ ብሎ መሸከርከሩ ብቻ ሳይሆን ወደ መዋዕለ-ነዋይ ወይም ካፒታል ለመለወጥና ህብረተሰቡን ለማዳረስ ያለው አቅም በጣም ደካማ ነው። በሌላ ወገን ደግሞ በካፒታልስት አገሮች ውስጥ ባለፉት ሰላሳ ዓመታት የፊናንስ ካፒታል ከዕውነተኛና ጥንታዊ ባህሪው አየተለቀቀ በመምጣቱና፣ ለኢንዱስትሪዎች ብድር ከማቅረብ ይልቅ የአየር በአየር ንግድ (Speculation) ውስጥ በመሳተፍ በተጨማሪ የኢኮኖሚ ዘርፍና በፊናንስ ካፒታል መሀከል ከፍተኛ ክፍተት በመታየቱ የገንዘብ ሚና ግራ እያጋባ መጥቷል። በዓለም ገበያ ላይ በተለያየ መልክ የአየር በአየር ንግድ በመጣጣፍ ምክንያት በተለያየ መልክ የሚሸከረከረው የገንዘብ መጠን በብዙ አጥፍ እንደሚበልጥ ይታወቃል። ይህም ማለት ገንዘብ ለገንዘብ ተብሎ ትርፍ የሚካበትበት ሆኖ በመውጣት ባንኮችና የኢንቬስትመንት ኩባንያዎች ሳይቀሩ ወደ ማጭበርበር ተግባርነት ተሰማርተዋል። ለጠረታዬ ይሆንኛል ብሎ ያሰበውን ስራተኛና ሽማግሌ ገንዘቡ በመሰብሰብና በቁማር መልክ በመጫወት አብዛኛውን ህዝብ መቀመጫ ውስጥ ከተውታል። ይህም ማለት ምን ማለት ነው? ስለካፒታሊዝም በምናወራበት ጊዜ በተወሳሰበ መልኩ መረዳትና አሉታዊ ጎኑንም ማጤንና መገንዘቡ በተለይም በፖለቲካ ውስጥ እንሳተፋለን የሚሉ ቀደም ብለው ጥንቃቄ እንዲወስዱ ያስችላቸዋል።

ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት(Economic Growth and Economic Development) በሚወራበት ጊዜ፣ የሚወራውን ወይም በፕሮፓጋንዳ መልክ የሚቀርበውን ለመረዳት በየጊዜው ጠጋ ብሎ መመርመሩ ነገሩን የተሻለ ግልጽ ያደርገዋል። በተለይም የማቴማቲካል ሞዴሎች በኢኮኖሚክስ ስሌት ውስጥ ከፈተኛ ሚና በሚጫወቱበት ዓለም አሁን የሚያይ ቶሎ ብሎ ሊደናገር ይችላል። እንደሚታወቀው በጣም የተወሳሰቡ ነገሮችን በማቴማቲክስ ማጠናቀር አይቻለም። በተለይም እንደ ጂዲፒ የመሳሰሉት የዕድገት መለኪያዎች በቀጥታ

የሂሳብ ስሌት (Linear Mathematic) ስለሚሰሉ የተወሳሰበውን የኢኮኖሚክስ ዓለምና ተለዋዋጩን የሰው ባህሪና የፍጆታ አጠቃቀም አሰልቶ ማቀረብ በፍጹም አይቻልም። ይህንን ግልጽ ለማድረግ ፣ ለምሳሌ አንድ አገር በዓመት ውስጥ የተለያዩ ምርቶችን ታመርታለች። እነዚህን ምርቶች ለማምረት አንደ ሰራተኛ ፣ የተለያዩ ማሸኛ ወይም በአጠቃላይ ካፒታል ፣ የጥራት-ሀብትና በየጊዜው አዳዲስ ቴክኖሎጂዎችን የሚፈጥሩ ፣ የተፈጠሩትን ቴክኖሎጂዎች ተግባራዊ የሚያደርጉ ትጠቀማለች። እነዚህ ነገሮች አንድ ላይ በመጣመር የሚያመርቱት ምርት በአጠቃላይ በገንዘብ ሲተመን አንድ አገር ይህን ያህል ምርት አምርታለች ማለት ይቻላል። ይሁንና ግን የአንድ አገር ጠቅላላ ዐመታዊ ምርት በቴክኖሎጂዎች መቀያየር ከፍና ዝቅ ሊል ይችላል። የኢኮኖሚ ዕድገትንም ከፍና ዝቅ እንዲል የሚያደረጉት ሌሎች ነገሮችም አሉ። እነሱን አንተውና አዳዲስ ቴክኖሎጂዎች በሚፈጠሩበት ጊዜ ካፒታሊስቶች የተሻለ ለማምረት ሲሉ አዳዲስ ማሸኛን ይተክላሉ። በተጨማሪም አዳዲሱን ማሸኛ የሚቆጣጠር ሰራተኛ ይቀጥራሉ ፤ ወይም ደግሞ እዚያው ተቀጥረው የሚሰርቱን ሰራተኞች ለተወሰነ ጊዜ ስልጠና እንዲያገኙ ያደርጋሉ። ይህም ማለት አዳዲስ የሚፈጠረው ቴክኖሎጂና ተጨማሪ ዕውቀት የግዴታ ለኢኮኖሚው ዕድገት ወሳኝ ሚናን ይጫወታሉ። እነዚህ ነገሮችና ሌሎችም ተደምረው ስለጂዲ.ፒ ሊኖረን የሚችለውን ግንዛቤ በየጊዜው እንድንገመግምና በጥርጣሬ እንድንመለከተው ይረዳናል። ይህ ብቻ ሳይሆን ይህ ዐይነቱ የማይታዘዝ አሰላለፍ የኢኮኖሚ ዕድገት አስተሳሰብ ስለ ዕውነተኛ የሰው ልጅ ስልጣን የሚያወራው ምንም ነገር የለውም። ይህን ሁሉ አስቸጋሪ ሁኔታ ትተን የአገራችንን ኢኮኖሚ ዕድገት ለመረዳት ከላይ ቀደም ብዬ ከዘረዘርኩት የካፒታሊስት ኢኮኖሚ ዕድገት መመሳል ጋር ሊኖር የሚችለውን ልዩነት ጠጋ ብለን እንመልከት።

ለምሳሌ የኢህአዴግ መንግስት በአላፋት አስር ዐመታት የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ በአማካይ ሲታይ 10 በመቶ እንዳደገ ሲነገረን ከርሟል። ይህንንም እነ ዓለም የገንዘብ ድርጅትና በጠቅላላው የዓለም ኮሙኒቲው ያረጋግጣሉ። ይሁንና ግን በኢኮኖሚ ዕድገት ታሪክ ውስጥ ስንትና ስንት የፈጠራ ስራዎች በተካሄደባቸው የካፒታሊስት አገሮች ውስጥ አንደ ኢትዮጵያ ዐይነቱ የኢኮኖሚ ዕድገት ታይቶ አይታወቅም። ለምሳሌ ፕሮፌሰር ሁንትና ፕሮፌሰር ሼርማን የሚባሉት ሁለት የአሜሪካ ፕሮፌሰሮች ፣ Economy from a Traditional and Radical Point of View፣ በሚለው መጽሀፋቸው ውስጥ የአሜሪካን ኮንግረስ ያቀረበውን ሀተታ እንደዚህ ብለው ይመዘግባሉ። „ከ1839-1879 ዓ.ም ባለው ጊዜ ውስጥ የአሜሪካን ኢኮኖሚ በግምት በተጨባጭ 4,3% ፣ ከ1879-1919 ዓ.ም ደግሞ በ3,7% ፣ ከ1919-1959 ዓ.ም ባለው ጊዜ ውስጥ ደግሞ 3% እንዳደገ ይገልጻሉ። ለዚህ ዕድገት የአዳዲስ ቴክኖሎጂዎች ግኝት ወይም ፈጠራ 50% አስተዋፅዖ እንዳበረከተ ይናገራሉ።

ከዚህ ስንገሳ ምንም ዐይነት የቴክኖሎጂ መሰረት የሌላትና ፣ እንዲሁም የሳይንስና የቴክኖሎጂ የምርምር ጣቢያ የሌላት አንደ ኢትዮጵያ የመሰለች አገር ይህንን ዐይነቱን በየጊዜው በአገዛዙ የሚደሰከረውን የኢኮኖሚ ዕድገት እንዴት ልታስመዘግብ ትችላለች? ይህ ብቻ ሳይሆን ፣ ለአንድ አገር ዕድገት የጀርባ አጥንት ሆኖ ሊያገልግል የሚችል የማሸን ኢንዱስትሪና ፣ ይህንን ዲዛይን የሚያደርግ የኢንጂነሪንግ ኢንዱስትሪ ፣ በተጨማሪም የኤሌክትሪካልና የኤሌክትሮኒክስ ኢንዱስትሪ የሌላት አገር ይህን ያህል የኢኮኖሚ ዕድገት እንዴት ልታስቆጥር ቻለች? ለምሳሌ የዓለም ባንክ በ2006 ዓ.ም ባወጣው ዘገባና ፣ በ2010 ዓ.ም በጀርመን የቴክኒካል ተራድዖ ድርጅት ውስጥ በቀረበው ሀተታ መሰረት የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ለዕድገት የሚሆኑ መሰረቶች ወይም ቅድመ-ሁኔታዎች እንደሚገኙት ያብራራል። በጥናቱም መሰረት ፣ የኬሚካል ፕሮሴሲንግ ኢንዱስትሪ ፣ የኤሌክትሪክና የኤሌክትሮኒክስ ኢንዱስትሪ ፣ ብረታ ብረትን የሚያቀልጥና በየደረጃው የሚያከናውን ኢንዱስትሪና ፣ እነዚህን ደግሞ ወደ ማሸን በመለወጥ ለተለያዩ ኢንዱስትሪዎች የሚሆኑ መሳሪያዎችን የሚያመርት የማሸን ኢንዱስትሪ እንደሌለ በሰፊው ያብራራል። ከዚህም ባሻገር ኢትዮጵያ ከሌሎች ከሰሃራ በታች ካሉ የአፍሪካ አገሮች ጋር ስትወዳደር ያለት የቴክኖሎጂ ፈቃድ 4% ብቻ እንደሆነ ያመለክታል። ሀቁ ይህ ከሆነ ታዲያ ይህ አድጓል የሚባለው ኢኮኖሚ በምን ተዓምር ነው ሊያድግ የሚችለው? ይህ ትክክል አለመሆኑን ደግሞ የዓለም የኢኮኖሚ ፎረም በድጋሚ ያረጋግጣል።

በመሆኑም ለመጀመሪያ ጊዜ በኢኮኖሚ አሰላለፍ ታሪክ ውስጥ የዓለም ኢኮኖሚክ ፎረም (World Economic Forum) ያነሳቸው አስራሁለት መመዘኛዎች (Pillars) ለኢኮኖሚ ዕድገት ወሳኝ ሚናን እንደሚጫወቱ ያረጋግጣል። በፎረሙም መለኪያ እነዚህ ምሰሶዎች እንደሚከተሉት ናቸው። 1ኛ) ብቃት ያለው ኢንስቲትዩሽኖች ፣ 2ኛ) ኢንፍራስትራክቸር ፣ 3ኛ) የማይክሮኢኖሚክ እንቅስቃሴ ፣ 4ኛ) የህክምና ተቅዋምና የመሰረተ-ትምህርት ጉዳይ ፣ 5ኛ) ከፍተኛ ትምህርትና የቴክኒካል ማሰልጠኛ ኢንስቲትዩሽን ፣ 6ኛ) ብቃት ያለው የዕቃዎች

መገበያዥ ሁኔታ ፣7ኛ) ብቃት ያለው የሰራተኞች ገበያ ፣ በተለይም የሰለጠነ የሰው ኃይል ሁኔታ ፣ 8ኛ)የተቀላጠፈ የባንኮችና የፊናንስ ካፒታል ገበያና አሰጣጥ ፣ 9ኛ) ብቃት ያለው የቴክኖሎጂ ዝግጅት ፣ 10ኛ) የገበያ ስፋት ጉዳይ ፣ 11ኛ) የንግድ ውሰብሰብነትና መቀላጠፍ፣ 12ኛ) የፈጠራ ጉዳይ (Innovation)። ይህም ማለት እነዚህን ማሟላት የማይችል ኢኮኖሚውን ማሳደግ አይችልም ፣ ወይም በየጊዜው አየደጋገመ ኢኮኖሚው አድጓል ለል አይችልም ማለት ነው። ከአንግዲህ ወዲያ እንደ ኢህአዴግ አገዛዝና ፣ የዓለምን ህዝብ በከፍተኛ ደረጃ የሚያሳስቱት እንደ የዓለም አቀፍ የገንዘብ ድርጅት የመሳሰሉ ግብረ አቦሮቹ እንደፈለጉት ሊጫወቱብን አይችሉም ማለት ነው። ከዚህ ስንሳ ከላይ በሰፊው ያብራራሁትንና ፣ በተጨማሪ ደግሞ የዓለም የኢኮኖሚክ ፎረም ያስቀመጠውን የማያሟላ አገር ፣ ኢኮኖሚዬን አሳድጌያለሁ ፣ ድህነትን በመቅረፍ ላይ ነኝ አያለ በማውራት ህዝብን እንደማይደልል መረዳት ያሻል።

የኢኮኖሚ ዕድገትና የሰርዓት ጥያቄ !

ከስድሳ ወይም ከዚያ በላይ የዓለምን ህዝብ ያወናበደውና ግራ ያጋባው ምንም ሳይንሳዊ መሰረት መሰረት ሳይኖረው ዝም ብሎ የገበያ ኢኮኖሚ እየተባለ በጥቅሉ የሚነፍሰው አባባል ነው። በአንድ ወቅት ስለ ገበያ ኢኮኖሚ ሳትት ፣ የሰው ልጅ በአንድ ቦታ ረጋ ብሎ መቀመጥ ከጀመረና በስራ ክፍፍል መደራጀት ከጀመረ ወዲህ የገበያ ልውውጥ አስፈላጊ እየሆነ ሊመጣ ችሏል። እንደሚታወቀው ማንኛውም አምራች ግለሰብ የሚፈለገውን ነገር ሁሉ ራሱ ማምረት ስለማይችል ፣ ሌላው ያመረተውን ገዝቶ ለመጠቀም ሲል ዕቃውን ገበያ ላይ አውጥቶ ይሸጣል ፣ ይገበያያል። ይህ ሁኔታ ደግሞ ቀስ በቀስ እያለ ለገንዘብ መፈጠርና በተለያዩ መልክ መገለጽ በር እየከፈተ መጣ። በዚህ መልክ የገበያ ኢኮኖሚ መፈጠር ፣ ማደግና መስፋፋት ጀመረ። ይህ ሀታ ግን ሙሉ በሙሉ ሳይንሳዊ አይደለም። ሳይንሳዊ ሊሆን የሚችለው ኢኮኖሚው የሚንቀሳቀስበት ስርዓት ግልጽ ሆኖ ሲተነተን ነው። ይህ አስካልሆነ ድረስ በውዥንብር ዓለም ውስጥ እንኖራለን ማለት ነው። ይህም በራሱ ደግሞ የኢኮኖሚ ዕድገት የሚለውንም ትርጉም በደንብ እንዳንረዳ ሊያደርገን ይችላል።

ይህ ችግር የመነጨውና የሚመነጨው በየትምህርት ቤቱና በየዩኒቨርሲቲው የሚሰጠው የኢኮኖሚ ትምህርት ፣ ሚክሮና ማክሮ ኢኮኖሚ ፣ በጊዜ ያልተገደበ ፣ ልክ እንደ አግዚአብሄር ፣ የሰው ልጅ ፣ ተፈጥሮና ህዋ ከመፈጠራቸው በፊት እንደነበረና እንዳለ ፣ ወደፊትም እንደሚኖር ተደርጎ በብዙዎቻችን ዘንድ እንደ አመኔታ ሰለተወሰደና ስለሚወሰድ ነው። በዚህ መልክ የቀረበው የኢኮኖሚ ትምህርት ታሪካዊ ሳለይደለ ስለሰርዓት ሊያወራልን አይችልም። ስለሆነም በማንኛውም አገር ፣ ብዙ ነገሮችን ፣ ለምሳሌ ስለባህልና የዕድገት ደረጃ ፣ ስለታሪካዊ አመጣጥ ፣ ስለ ጠቅላላው የኢኮኖሚ አቀናጃጀት ሁኔታና ከላይ የዘረዘርኳቸውን የቦታና የጊዜ ጥያቄ ከቁጥር ውስጥ ሳያስገባ የገበያ ኢኮኖሚ የሚለው ጽንሰ-ሃሳብና ፖሊሲው በሁሉም አገር ተግባራዊ ሊሆን ይችላል ፣ ይህም የተፈጥሮ ህግ ነው ይለናል። በዚህ መልክ ታሪክንና ባህልን ፣ እንዲሁም የህሊናን አወቃቀርና የምርት ኃይሎችን(Production factors and Production forces) የዕድገት ደረጃ ስለትና ትንተና ውስጥ ያለስገባ ፖሊሲ ተግባራዊ በሚሆንበት ጊዜ ከተወሳሰበ የገበያ ኢኮኖሚ ጋር ያለደጉ ሀብረተሰቦችንና ፖሊሲ አውጭዎችን መቀመቅ ውስጥ ነው የሚከታቸው። የተወሳሰበና በቀላሉ ሊፈታ የማይችል የሀብረተሰብ ችግር ነው የሚፈጠረው። የሰው ልጅ አቅጣጫውንና የኑሮ መመሪያ የሚሆነውን ነገር ነው እንዳያገኝ የሚደረገው። በዚህም ምክንያት ቢያንስ ባለፉት ሰላሳ ዓመታት ውስጥ በገበያ ኢኮኖሚና በግሉባላይዜሽን ስም የተካሄዱት ጣልቃ-ገብነቶችና ወረራዎች በየአገሮች ውስጥ ዱርዬነትንና የማሬያ ተግባርን ፣ የሴተኛ አዳሪዎች ብዛትን ፣ ከተፈጥሮ ህግ ጋር የማይሄዱ የፍትው-ስጋ ድርጊቶችን ፣ የሀብት ክፍፍል መዛባትን ፣ የጥራ-ሀብት ዘረፋንና የቆሻሻ መጣያ ቦታዎችን መስፋፋትን ፣ የቆሻሻ ቦታ ማደሪያ ቦታዎች መስፋፋት ፣ የመንግስት መኪናዎች(State Machinery) በአዲስ የመጨቆኛ መሳሪያዎች በመታጠቅና ከውጭ ኃይል ጋር በማበር በህዝብ ላይ ጦርነት ማካሄድ ፣ ባጭሩ ድህነትን ማሳፋፋት የዚህ ዐይነቱ በተሳሳተ መልክ የሚቀርብ የገበያ ኢኮኖሚ አነጋጋርና ትምህርት ነው። በመሆኑም አንድን አገር እንደ አገርና እንደ ሀብረተሰብ እንዳይገነባ በማድረግ ሁሉም ነገር ካለሰርዓትና ልቅ በሆነ መልክ በመካሄድ ጉልበተኛው ባሸናፊነት የሚወጣበት ፣ ደካማው ደግሞ የሚረገጥበትና እንደቆሻሻ የሚጣልበት ሁኔታን እንመለከታለን። በአገራችን የሚታየው ተጨባጭና የሚያሳዝነው ሁኔታ የዚህ የተሳሳተ የገበያ ኢኮኖሚ ውጤት ነው። ይህ በዚህ መልክ ተሳሳቶ የሚነፍስ የገበያ ኢኮኖሚ አባባል እኛንም ስለባ ስለደረገን ህዝባችንን እንድናደክይና አገር ሻጭ እንድንሆን

አድርጎናል። ይህንን ባደረግን ቁጥር ደግሞ ሽልማት የሚሰጠንና ዝናን የምንጎናጸፍ ሆነናል። በአፍ ጢሚ የተደፋች ዓለም!!

ያም ሆነ ይህ ስለ ኢኮኖሚ ስርዓት በምናወራበት ጊዜ ስለ ምርት ኃይሎች ፣ ስለ ምርት ግንኙነትና ፣ እነዚህ ደግሞ በምን ዐይነት ስርዓት ውስጥ እንደሚካሄዱ ማወቅ አለብን። ይህንን ስንገነዘብ ብቻ ነው ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት ማውራት የምንችለው። እንደሚታወቀው ቢያንስ ከሰላሳ ዐመታት ጀምሮ የዓለም ኢኮኖሚዎች መለኪያ ሁሉ የካፒታሊስት ኢኮኖሚ ስርዓት ሆኗል። ስለሆነም ይህንን መረዳት ያስፈልጋል።

አንድ ሳናውቀው በጭንቅላት ውስጥ የቋጠርነውና እንደልማድ የወሰድነው ነገር አለ። ይኸውም ዛሬ በምዕራብ አውሮፓ ያለው ስርዓት ፣ 1ኛ) የገበያ ኢኮኖሚ ነው የሚል ፣ 2ኛ) ይህ ስርዓት በሂደት መልክ ከብዙ መቶ ዐመታት መነሳትና መውደቅ በኋላ እዚህ ደረጃ የደረሰ ሳይሆን ፣ ትላንት የነበረ ፣ ዛሬም ያለና ነገም የሚኖር ፣ 3ኛ) ይህም የገበያ ኢኮኖሚ ስርዓት ሁሉም በእኩል ደረጃ የሚሳተፉበትና ፣ ለሁሉም ክፍት የሆነና ፣ ሁሉም ሊበለጽግበት የሚችል ስርዓት ተደርጎ ነው በሁላችን ዘንድ ግንዛቤ ውስጥ ያለው። ስለሆነም ካፒታሊዝም በምርት ግንኙነትና በምርት ኃይሎች የሚገለጽ ሳይሆን ፣ በተራ አነጋገር በገበያ ኢኮኖሚ ብቻ የሚገለጽ ነው። ይህ ዐይነቱ አባባል በእኛ የተለመደውን ያህል ፣ በካፒታሊስት አገሮች ግን በካፒታሊስቶችና የመንግስትን መኪና በጨበጡ እንዲያው በደፈና የገበያ ኢኮኖሚ እየተባለ የሚገለጽ ሳይሆን ፣ ማህበራዊ የገበያ ኢኮኖሚ ወይም የካፒታሊስት የገበያ ኢኮኖሚ እየተባለ ነው። አሁንም ድርቅ ብለው አይን ባወጣ መልክ ሰውን ለማሳመን በሚፈልጉት የኒዎ-ሊበራል ኢኮኖሚስቶች አመለካከት ፣ የገበያ ኢኮኖሚ በእነ አዳም ሰሚዙ ዘመን እንደሚታየው በትናንሽ ከበርቴዎችና ውድድር በሰፊነት ዘመን ዐይነት የሚካሄድ ንፁህ ኢኮኖሚያዊ ክንዋኔ ካልሆነ በስተቀር ፣ የዛሬው የገበያ ኢኮኖሚ በጣም የተወሰነና ፕሮፌሰር ሶዲ እንደሚሉት ግራ የሚያጋባ ነው። በዚህም መሰረት በኢኮኖሚ ክንዋኔ ውስጥ የሚሳተፍ በሙሉ እንደ አስተዋፅዖው ከፍተኛ ትርፍና ከፍተኛ ጥቅም የሚያገኝ አይደለም። በመሆኑም በተጨማሪም ዓለም ውስጥ በሚካሄደው በኢኮኖሚው ዓለምና በፎርማል ደረጃ በተጻፈው ነገር ከፍተኛ ልዩነት እንዳለ መመልከት ይቻላል።

እንደሚታወቀው የዛሬው የካፒታሊስት ስርዓት ከሶስት መቶና አራት መቶ ዐመት በፊት የነበረው ዐይነት አይደለም። የዐይነት ለውጥ የሚታይበትና ፣ በአብዛኛው ጥቂት አምራቾችና አቅራቢዎች(Oligopolists) ገበያውን የሚቆጣጠሩበትና ፣ የሀብት ክምችትም በጥቂት ሰዎች እጅ የሚገኝ ነው። ይህ የስርዓቱ መግለጫ ሲሆን ፣ በመሰረቱ ካፒታሊዝም በውድድር አማካይነት የሚንቀሳቀስ ውስጠ-ኃይሉ ከፍተኛ የሆነና ፣ በተወሰነ ክልል ብቻ ሊገደብ የሚችል አይደለም። በገበያ ላይ የሚሳተፉ አማራቾችም ሆነ ነጋዴዎች በማያቋርጥ ውድድር ውስጥ የሚገኙና ፣ ከገበያ ላለመውጣት ሲሉ ወይም ደግሞ ባሸናፊነት ለመውጣት በየጊዜው የፈጠራ ክንውንና (Innovation) የቴክኖሎጂ ለውጥ ማድረግ አለባቸው። በዚህ ዐይነቱ የማያቋርጥ ውድድር የማምረቻ ዋጋን በመቀነስ ለተጠቃሚው ደግሞ በተመጣጣኝ ዋጋ ያቀርባሉ። ይህንን ለማድረግ ሲሉ ደግሞ የግዴታ አዳዲስ ማሸኛች መግዛትና መትከል ሳለለባቸው ከባንኮች ጋር በመቆላለፍ በባንክ ብድር ጥገኛ ይሆናሉ። ይህ ዐይነቱ ከታች ወደ ላይና ወደ ጎን የተቆላለፈ ስርዓትና የምርት ክንውን ለገበያ መስፋፋት የግዴታ ግፊትን ያደርጋል። ሁሉም የሀብተኛነት ክፍል በገበያው ውስጥ ገብቶ ሳያውቀው ተዋናኝ ይሆናል። በኬይንስም አገላለጽ የካፒታሊስት ኢኮኖሚ በገንዘብ ኃይል በሁሉም ረድፍ የተሰረዘና ፣ ገንዘብ ዛሬንና ነገን የሚያገናኝ ሆኖ በመውጣት ኢኮኖሚያዊ ሂደትን ይወስናል። እንደዚህ ዐይነቱ ኢኮኖሚያዊ ስርዓት ልዩ ስለሆነና የራሱ ህግ ስላለው ፣ ቀውሱም ልዩ ዐይነት ቀውስ ነው። በሌላ አነጋገር አሁንም በኬይንስ አነጋገር የካፒታሊስት ኢኮኖሚ እንደየሁኔታው ከፍና ዝቅ የሚል ወይም ደግሞ በልዩ ቀውስ የሚገለጽ ነው። የካፒታሊስት ኢኮኖሚ ቀውስ በመሰረቱ እንደ አገራችን የስትራቴጂካል ቀውስ ሳይሆን በየጊዜው ከፍና ዝቅ(Conjectural Crisis) የሚገለጽ ሲሆን ፣ ከእንደዚህ ዐይነት ቀውስ ውስጥ የሚወጣው ሹምጥተር እንደሚለው በራሱ አጥፊነትና አልሚነት(Creative Destruction) ኃይል ነው። ይህ ማለት ያረጁ ቴክኖሎጂዎች ቦታ ሳይኖራቸው ሲቀር በውድድር ዓለም ውስጥ የሚከንፈው ካፒታሊስት የግዴታ ያረጀውን ማሸን በአዳዲስ ሁኔታ ይተካል። ያረጁት ማሸኛች እንደየሁኔታው አይ ይጣሉ ፣ አይ ለሌላ አገር ይሸጣሉ ፣ ካሊያም ደግሞ ሪሳይክልድ በመሆን እንደ ጥራ-ሀብት ያገለግላሉ። ይህም ማለት የካፒታሊስት ኢኮኖሚ በማያቋርጥ ፈጠራ(Innovation) የሚገኝ ልዩ ዐይነት ኢኮኖሚያዊ ክንዋኔ ነው። ይህ ማለት ግን ገደብ የለውም ወይም ስርዓቱ ዘላለማዊ ነው ማለት አይደለም። ስለዚህም ስለኢኮኖሚ ዕድገት ሲወራ እንዲያው በቁጥር የሚገለጽ ብቻ ሳይሆን

በካፒታሊስት ስርዓት ውስጥ የሚካሄደውን የማያቋርጥ ለውጥ ግንዛቤ ውስጥ ካገባን የበለጠ ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት ግንዛቤ ይኖረናል።

ወደ ብዙ የሶስተኛ ዓለም አገሮች ኢኮኖሚና ወደኛ አገር ስንመጣ ኢኮኖሚዎቹ ፣ 1ኛ) ግልጽ የሆነ የሰራ ክፍፍል የላቸውም ፣2ኛ) በውድድር ህግ የሚተዳደሩ አይደለም ፣3ኛ) አዳዲስ ቴክኖሎጂዎችን ለመፍጠር የሚያስችሉ ሁኔታዎችና ኢንሱሪቱቸኖች የሉም ፣ 4ኛ) የመዋዕለ-ነዋይ ደረጃዎችና ህጎች አይታወቁም ፣5ኛ) ስለሆነም በአንድ መስክ ብቻ ከፍተኛ ርብርቦች ይካሄዳል ፣6ኛ) ይህ በሰፊነት ቦታ አጠቃላይ ሀብት መፍጠርና ስራ ለሚፈልገው የሰራ መስክ መክፈት አይቻልም ፣7ኛ) በአንድ መስክና በተወሰኑ አካባቢዎች ብቻ የሚካሄደው የንግድ ክንውን የውስጥ ገበያን ለማስፋፋትና ለማዳበር አያመችም ፣8ኛ) በዝቅያኒት የተነሳ የመንግስታቱ የቀረጥ መሰረት(Tax Base) የጠበበ በመሆኑ እንደልባቸው ለልዩ ልዩ ፕሮጀክቶች የሚሆናቸውን የፊናንስ ምንጭ ሊያገኙ አይችሉም። 9ኛ) የገበያ መጥበብ በራሱ በአንድ አካባቢ አርቲፊሻል የሆነ የሰውን መከማቸት ይፈጥራል ፣10ኛ) በእንደዚህ ዐይነት ሁኔታ ውስጥ ስራ ማግኘት የማይችሉው ባልባሌ ቦታ እንዲሰማራ ይገደዳል ፣ ይህም ማለት ዕውነተኛ ህብረተሰብአዊ ሀብት(Social Wealth) ፈጣሪ እንዳይሆን ይገደዳል ፣ 11ኛ) የተቀረው ደግሞ ወደ ቀጣፊነት በመሰማራት ለህብረተሰቡ ጠንቅ ይሆናል ፣ ይህም ማለት በተለያዩ መልክ የሚገለጹ ህብረተሰብአዊ ቀውሶች ይፈጠራሉ ማለት ነው። 12ኛ) በአሁኑ ዓለም ሃይማኖት ራሱን የቻለ አጀንዳ በመሆን ፣ የተወሰነው የህብረተሰብ ክፍል በዚህም ሆነ በዚያኛው የሃይማኖት ወጥመድ ውስጥ በመግባት የተወሰነው ከመንግስት ጋር ፍጥጫ ውስጥ እንዲገባ ይገደዳል ፣ 12ኛ) በሳይንስ ያልተጠና የኢኮኖሚ ፖሊሲና ኢኮኖሚውን በፀና መሰረት ላይ መገንባት የማይችል መንግስት የግዴታ ህብረተሰብአዊ ግፊት እንዳይመጣብኝ በማለት ሴኪዩሪቲውንና የወታደሩን ወይም የፖሊስ ኃይሉን ወደ ማጠናከር ያመራል። በዚህም መሰረት ለሌላ የሶሻል ፕሮጀክት ሊውል የሚችለው ገንዘብ ወደ መንግስት ማደለቢያ በመሸጋሸግ በመንግስትና በህብረተሰቡ መሀከል ከፍተኛ መፋጠጥ ይፈጠራል። ዛሬ በአገራችንም ሆነ በብዙ የሶስተኛው ዓለም አገሮች የምናየው ይህን ዐይነቱን የተመሰቃቀለ ሁኔታና ፣ የየመንግስታቱን አቅመቤትና ወደ አውራጎች ማምራት ነው። ከዚህ ስንሳ በተለያዩ ወቅቶች የወጡትን የኢህአዴግን ወይም የህውሃትን የኢኮኖሚ ፖሊሲዎች መመልከት ይኖርብናል። ከዚያ በፊት መንግስት በካፒታሊስት የኢኮኖሚ ዕድገት የነበረውንና ያለውን ሚና መረዳት ያስፈልጋል።

የመንግስት ሚና በካፒታሊስት ኢኮኖሚ ዕድገት ታሪክ ውስጥ!

በዩኒቨርሲቲዎች በሚሰጥ የኢኮኖሚ ትምህርት ውስጥ ካፒታሊዝም እንዴት ወደዚህ ደረጃ እንደ ደረሰና ፣ ለማደግስ ምን ምን ምክንያቶች አስተዋፅዖ እንዳበረከቱ በትምህርት መልክ አይቀርብም። በሚክሮና በማክሮ ኢኮኖሚክስ መልክ ተዘጋጅተው ለትምህርት የሚቀርቡት የኢኮኖሚ መማሪያ መጽሀፎች ካፒታሊዝም እንዴት እንዳደገ ብቻ ሳይሆን ፣ ዛሬ በምን መልክ እንደሚንቀሳቀስና ፣ ውስጣዊ ባህርይም ምን እንደሚመስል ለውይይት ወይም ለትምህርት አይቀርብም። በዚህም ምክንያት በተለይም ከሶስተኛው ዓለም አገሮች እዚህ የምዕራቡ ዓለም ዩኒቨርሲቲዎች ትምህርታቸውን አገባደው ወደ አገር ቤት ሲመለሱና በሰራ ዓለም ሲሰማሩ ወይም በሚኒስተር ደረጃ ሲሰማሩ የሚሰሩት ስራ በሙሉ እነ ዓለም የገንዘብ ድርጅትና የዓለም ባንክ ያዘዟቸውን እንጂ በራሳቸው ምርምር ከአገራቸው ተጨባጭ ሁኔታ በመነሳት የኢኮኖሚ ፖሊሲዎች በመንደፍ አይደለም። ስለሆነም ዛሬ በብዙ የሶስተኛው ዓለም አገሮች ድህነትና መዘበራረቅ የሚታየው ከእንደዚህ ዐይነቱ የካፒታሊዝምን ዕድገትና ባህርይ ካለመረዳት የተነሳ ነው።

ስለ ካፒታሊዝም የህይወት ታሪክ ለማተት በጣም አስቸጋሪና ውስብስብም ነው። ይሁንና በካፒታሊስት የገበያ ኢኮኖሚ ታሪክ ውስጥ መንግስታት የተጨውቱትን ሚና መረዳቱ አጅግ አስፈላጊ ነው። ማለት ይቻላል ከ14ኛው ክፍለ-ዘመን ጀምሮ ፣ ህብረ-ብሄሮች ከመቋቋማቸው በፊት የነበሩ ትናንሽ መንግስታት በየክልላቸው የመንግስት ኢኮኖሚ ወይም ካሜራሊዝም አየተባለ በሚታወቀው ኢኮኖሚያቸው እንዲያደግ አስፈላጊውን ሚና ተጨውተዋል። በተለይም በኢጣሊያ ፣ በአውስትሪያና በጀርመን ትናንሽ መንግስታት ዘንድ ይህ ዐይነቱ ፖሊሲ ኢኮኖሚዎችን በማደራጀት ፣ የዕድ-ጥበብ ስራዎችንና የንግድን እንቅስቃሴ በመደገፍ ከፍተኛ ሚና ተጨውተዋል። ይህንን የተመለከቱት እንደ እነ አንግሊዝ የመሳሰሉት በ16ኛው ክፍለ-ዘመን መጀመሪያ ላይ ከጣሊያን በመኮረጅ ከጥራ-ሀብት አምራችነትና ወደ ውጭ ላኪነት በመለቀቅ በመንግስት የተደገፈ የኢኮኖሚ

እንቅስቃሴ እንድታካሄድ ተገዳለች። በዚህም መሰረትና አውሮፓ ውስጥ በተፈጠረው የሃይማኖት ውዝግብ ተጠቃሚ ሆና የወጣችው እንግሊዝ በካቶሊክ ሃይማኖት አክራሪነት ከተለያዩ የአውሮፓ አገሮች የተባረሩትን የዕድ-ጥበብና የንግድ አዋቂዎቻቸው ምሁራን በማሰባሰብና ድጋፍ በመስጠት ለኢንዱስትሪ ኡብዮት የሚሆናትን ሁኔታዎች በአጋጣሚዎች ታዘጋጃለች። በዚህ መልክ ወደ ውስጥ በካፒታሊዝም የሚንቀሳቀስ ኢኮኖሚ በመገንባት ወደ ውጭም የበላይነትን እየተቀዳጀች ትመጣለች። የውጭ ንግድንም ምንነት በመረዳት ደካማ አገሮች እንዲቀበሉት ትሰብካለች።

በኋላ የመጡ እንደፈረንሳይና እንደ ጀርመን የመሳሰሉ አገሮች ፣ ፈረንሳይ በ18ኛው ክፍለ-ዘመን ፣ ጀርመን ደግሞ በ19ኛው ክፍለ-ዘመን አግራሲቭ የሆነ በመንግስት የተደገፈ ፣ ግን ደግሞ በማኑፋክቸር ላይ የተመረከዘ የውስጥ ገበያ መስፋፋት ስትራቴጂ ይከተላሉ። ይህንን ለማድረግ ንቁ የተባሉ ኃይሎችን በተለያዩ መሳሪያዎች በመደገፍ የካፒታሊዝምን ዕድገት ያፋጥናሉ። አገር ውስጥ የሚንቀሳቀሱትን ኢንዱስትሪዎች ከውጭ በሚመጣ ተመሳሳይ ዕቃ እንዲያዳከሙ የታሪፍ ዕገዳ ፖሊሲ ይከተላሉ። በተጨማሪም ከተማዎችን በመቆርቆርና እንዲስፋፋ በማድረግ ፣ ድልድዮችንና ካናሎች እንዲሰሩ ፣ ትምህርት ቤቶች እንዲቋቋሙ በማድረግና ሀብተሰብ እንዲተሳሰር ልዩ ልዩ ዕርምጃዎችን በመውሰድ ለካፒታሊዝም ዕድገት ከፍተኛ አስተዋፅዖ አድርገዋል። እንደ ጀርመን የመሳሰሉት አገሮች ደግሞ በከፍተኛ ዕውቀት የተካኑ ምሁራን በመንግስት መኪና ውስጥ በመግባት ኮንሰርቫቲቭ ኃይሎችን በመጋፋትና ፣ ወደ ውጭ ደግሞ ከተገለጸለቸው ምሁራን ጋር በማባር ጥበባዊ የኢኮኖሚ ዕድገት ተግባራዊ እንዲሆን ይታገላሉ። በ19ኛው ክፍለ-ዘመን በተለይም እንግሊዝን እየተዘዋወሩ የጎበኙ የጀርመን ልዑካን በእንግሊዙ አስቃቂ የካፒታሊዝም ዕድገት በማዘን ወደ አገራቸው ሲመለሱ ጥበባዊ ለሆነ የኢኮኖሚ ዕድገትና ለተሰበጠረ የኢንዱስትሪ መስፋፋት ከፍተኛ ሚና ይጫወታሉ። በተለይም ከግሪኩ ሰልጣኔ ጋር በመተዋወቅ ጀናራሎችና ዝቀተኛ አፊሰሮች ሳይቀሩ ጀርመን ምን ዐይነት የኢኮኖሚ ዕድገት መከተል እንዳለባት ፣ የመንግስትም ሚና ምን መሆን እንዳለበት ፣ ከተማዎችና መንደሮች አንዴት መገንባትና መደራጀት እንዳለባቸው ፣ ምን ምን ዐይነት የትምህርት ዝግጅቶች ለሰልጣኔው እንደሚያበጁ ይመካከራሉ። ይህንንም በስራ ላይ ለማዋል ይታገላሉ። በንጉሱ ላይ ተያዩ በማድረግ ለጀርመን አንድ መሆን አስፈላጊውን ዝግጅት በማድረግ ፣ ወደ ውስጥ በተለያዩ የጀርመን ትናንሽ መንግስታት መሀከል የግምሩክ አንድነት ስምምነት በማድረግ የውስጥ ገበያ እንዲያደግ ይደረጋል። በዚህ ዐይነቱ ግፊትና ዕውቀት ፣ ከውጭ ደግሞ በምሁራን በመደገፍና በመከራከር የጀርመን የኢኮኖሚ ዕድገት የተቃና ፣ ሁለት ትውልድ በማይሞላ ጊዜ ውስጥ ጀርመን እንግሊዝን ቀድሞ ትሄዳለች። ይህ ዐይነቱ እንቅስቃሴ በዓለም ታሪክ ውስጥ ታይቶ በማይታወቅ ዐይነት ለፈላጊዎች ፣ ለገጣሚዎች ለደራሲዎችና ለፈጣሪዎች በሩን ይከፍታል። ከዚህ የምንማረው ምንድነው? በፈረንሳይና በጀርመን ብቻ ሳይሆን ፣ በጃፓን ፣ በአሜሪካና በደቡብ ኮርያ የየመንግስታት ሚና ፣ እንደየሁኔታው በየአገሩም ኢንዱስትሪዎች እንዲስፋፋ ፣ የውስጥ ገበያ እንዲያደግና ህዝብ እንዲተሳሰር አስፈላጊውን እርምጃ ወስደዋል። በካፒታሊስት ታሪክ ውስጥ መንግስታት ከውስጥ አገሮቻቸውን የሚያዳክም ዕርምጃ የወሰዱበትና ፣ የውስጥ ነጋዴዎችንም ሆነ የኢንዱስትሪ ባለቤቶችን የተቀናቀኑበትና ያሳደዱበት ጊዜ በፍጹም አልነበረም። በመንግስት ቁጥጥር ስር ያሉ ሀብቶች ህዝባዊ ባህርይ የነበራቸውና ያላቸው ሲሆን ፣ ከማንኛውም ፓርቲ ወይም በመንግስት መኪና ውስጥ ተቀጥሮ ከሚሰራ ሰው ቁጥጥር ውጭ ነበሩ። በአውሮፓ ታሪክ ውስጥ የመንግስት ሚና ግልጽና በህግ የተደነገገ በመሆኑ ማንኛውም የመንግስት ባለስልጣን የፈለገውን ማድረግ አይችልም።

በታሪክ ውስጥ በመንግስት የተደገፈ ፖሊሲ ተግባራዊ ማድረግ በ17ኛው ፣ በ18ኛውና በ19ኛው ክፍለ-ዘመን ሲሰራበት የነበረ ፖሊሲ ብቻ አይደለም። በሃየኛው ክፍለ-ዘመንም ሲሰራበትና መንግስታት ልዩ ልዩ ፖሊሲዎችን በማውጣት ጠንካራ ኢኮኖሚ መገንባት የጀመሩበትንም ሁኔታ እንመለከታለን። ከ1933-1945 ዓ.ም ድረስ የሂትለር አገዛዝ ያለ የሌለውን ሪሶርስ በማንቀሳቀስ ኢኮኖሚውን ከገባበት ቀውስ ማላቀቅ ችሏል። 13 ዓመት በማይሞላ ጊዜ ውስጥ ትላልቅ ህንፃዎችን ፣ በአውሮፓ ውስጥ በትልቅነቱ ወደር የማይገኝለትን የአውሮፕላን ማረፊያ ሊሆን የሚችል ትልቅ ግንብ እንዲሰራ አድርጓል። ብዙ ኢንዱስትሪዎች እዚህና እዚያ አስተክሏል ፣ በብዙ ሺህ ኪሎ ሜትር የሚቆጠሩ መንገዶችና ድልድዮች አሰርቷል። ይህንን የምዘረዝረው አንድ አገዛዝ ፍላጎትና ዓላማ ካለው በአጭር ጊዜ ውስጥ ብዙ ነገሮችን መስራት እንደሚችል ለማሳየት ብቻ ነው። የሰውየውን የጥፋት ፖሊሲ ለመደገፍ ወይም ያደረገው ትክክል ነው ብዬ በማመን አይደለም። በተጨማሪም ይህንን የማንሳው በአደረጃጀትና በፍላጎት ማነስ እንደኛ ያለው ጥቁር ህዝብ እጅግ አስቸጋሪ ሁኔታ ውስጥ እንደምንገኝም ለማመልከት ነው። የኛ ችግር የድርጅት ችግር ብቻ ሳይሆን ፣ በፕሪንስፕል አለመመራትና በተቻለ መጠን ስራን ለማጨናገፍ የምንቸኩልምና ሳናውቀው አገር ወደ ማጥፋት የምናመራ ነን። ከዚህ ስንገሳ ይኸኛውን ወይም ያኛውን የኢኮኖሚ

ፖሊሲና ቲዎሪ የመከተሉ ጉዳይ አይደለም ዋናው ቁም ነገር። ለአንድ አገር ዕድገት ድርጅትና ፍላጎት ቅድሚያውን ቦታ ይይዛሉ። ከዚህ ጋር ተደምሮ ፕሪንስፕል ያስፈልጋል። እነዚህን የማያሟሉ ህዝብና አገዛዝ ወይም ፓርቲ በምንም ዓይነት ኢኮኖሚያዊ ዕድገትን ሊያመጣ አይችልም ፤ አይቀዳጅም።

ከዚህ ስንሳ ከሁለተኛው ዓለም ጦርነት በኋላ እንደጀርመንና ፈረንሳይ የመሳሰሉት በጦርነት የተመታውን ኢኮኖሚያቸውን በ15 ዓመታት ውስጥ መልሰው መገንባት የቻሉት በተቀነባበረ የመንግስት ድጋፍና ህዝባዊ ተሳትፎ ነው። ከፍተኛ ፍላጎትና ቆራጥነት ስለነበራቸው ነው። በተንኮል ስራ በመጠመድ አልነበረም እዚህ የደረሱት። በተለይም ሁሉም ፓርቲዎች በአንድ ላይ በመቆም ተንኮል ሳይሰሩ የአገራቸውን ኢኮኖሚ መገንባት ችለዋል። እንደዚህ ዐይነቱ ቆራጥነት የበሰለ ፖለቲካና ባህልን የሚጠይቅ ነው። ከራስ በፊት አገሪና ህዝቤ መቅደም አለባቸው ብሎ የሚነሳ መሆኑን የሚያመለክትና የታሪክ ኃላፊነትን ለመሸከም ዝግጁ መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው። ሁሉም አገሮች እንደሚባለው በተራ የነፃ ገበያ አማካይነት ኢኮኖሚያቸውን አልገነቡም። ይህንን ስንመለከት በመንግስት የሚደገፈው የአገራችን ኢኮኖሚ ለምን ግቡን መምታት እንዳልቻለና እንደማይችል ጠጋ ብለን እንመልከት።

የኢህአዴግ የኢኮኖሚ ፖሊሲ በመጀመሪያው ወቅት!

ከሁለት ዓመት ተኩል በፊት የወጣውን የዕድገትና የትራንስፎርሜሽን ፖሊሲ ለመረዳት ኢህአዴግ ቀደም ብሎ 18 ዓመት ያህል የተከተለውን የኢኮኖሚ ፖሊሲና የቲዎሪ መሰረቱን ወይም ፍልስፍናውን መረዳት ያስፈልጋል። በአገራችን ውስጥ ቲዎሪም ሆነ ፖሊሲዎች ከሳይንስ አንፃር ስለማይመረመሩ ፣ ሁሉም በአንድ ድምጽ የፖሊሲ ስህተት ነው አያለ ብቻ ነው የሚያወራው። ለምን የፖሊሲ ስህተት እንደሚኖርና ፣ ለምን በዚህ መልክ ድህነትና ሀብትተሰብአዊ መዘበራረቅ እንደሚፈጠር ጠለቅ ብሎ ለመመራመርም ሆነ ደፍሮ ለመከራከር የሚቃጣ የለም። በአውሮፓ ታሪክ ውስጥ የኢኮኖሚ ፖሊሲዎች ከውጭ በመቀዳት እንዲያው በአቦሰጦኝ ተግባራዊ የሆኑበት ጊዜ በፍጹም አልነበረም ፣ የለምም። አንዱ ከሌላኛው ሲኮርጅ በደንብ በመመርመርና ለአገሩ የሚያዋጣና የማያዋጣ መሆኑን በሰፊው ካጤነ በኋላ ብቻ ነው ተግባራዊ የሚያደርገው። በዚህ ረገድ ጀርመኖች የእነ አዳምሰሚዝን የኢኮኖሚ ቲዎሪና የኢኮኖሚ ፖሊሲ በመቃወም የራሳቸውን አውጥተዋል። ቁጥራቸው የማይታቅ በራሳቸው ጭንቅለትና ነፃነት የሚያስቡ ኢኮኖሚስቶችና ምሁራን ተፈጥረዋል። ወደኛ አገር ስንመጣ ግን አሳዛኝ ሁኔታ እንመለከታለን።

ያም ሆነ ይህ ኢህአዴግ ስልጣን ከያዘ በኋላ በሁሉም ዘንድ አንድ ዐይነት ስምምነት ነበር። ይኸውም የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ በገበያ ኢኮኖሚ መርህ ላይ መዘጋጀት አለበት የሚል ነው። በብዙዎቻችንና በዓለም ኮሚኒቲው አመለካከትም ኢህአዴግ ስልጣን ከያዘ ጀምሮ የደርግ አገዛዝ ይከተል የነበረው የዕዝ ኢኮኖሚ ወይም የሶሻሊስት ኢኮኖሚ ነበር የሚል ነው። ይሁንና ግን የት ቦታ ላይና እስከምን ድረስ የደርግ አገዛዝ በጥቅሉ የዕዝ ኢኮኖሚ ይከተል እንደነበር የመረመረ አልነበረም ፣ የለምም። በሌላ ወገን ግን ደርግ ስልጣን ላይ ከወጣ ጀምሮ የወሰዳቸው የናሽናላይዜሽን ፖሊሲዎች እስከተወሰነ ደረጃ ድረስ ትክክል መሆናቸውን የሚክድ ካለ በጊዜው የነበረውን የኢትዮጵያን ሁኔታ በፍጹም አልተረዳም ማለት ነው። በ18ኛውና በ19ኛው ክፍለ-ዘመን በጀርመን ምድር ፣ በተለይም በፕረሽያ መሬት በባለባቶች የተያዘ ስለነበረና ፣ የገበሬውም ኑሮና ስራ እጅግ አስቸጋሪና አስቃቅቂ ስለነበር ፣ በአጠቃላይም ሲታይ መሪት በጥቂት ባለባቶች ስር መዋሉ ለኢኮኖሚ ዕድገት አመቺ ስላልነበር ይህ መስተካከል እንዳለበት ስለታመነ የማሻሻያ እርምጃ ተወስዷል። እስከተወሰነ ደረጃም ድረስ ተግባራዊ ሆኗል። በሌላም መስኮች በጊዜው ስልጣን ላይ የነበረው የንጉስ ፍሪድሪሽ ትልቁ መንግስት የጥገና ለውጦችን አካሂዷል።

ወደ አገራችን ስንመጣ ይህ ዐይነቱ እርምጃ ቀደም ብሎ ስለልተወሰደና ንጉስና አሪስቶክራሲው ፈቃደኛ ስለልነበሩ የየካቲቱ ኡብዮት ሊፈነዳ ቻለ። የመጀምሪያውና ዋናው ጥያቄ የመሬት ለራሹን ተግባራዊ ማድረግ ነበር። ይህ ጉዳይ ጭቆናን ከማስወገድ ብቻ ሳይሆን ከኢኮኖሚ ዕድገት አንፃርም ታስቦ ለመሆኑ የማይካድ ሃቅ ነው። ይሁንና ግን በአፈጻጸምና ፣ ራሱ ፕሮግራሙም በጣም ራዲካል ስለነበር ብዙ ቅሬታን በማስከተል እስከ ጡብመንጃ መማዘዝ ድረስ ተደርሷል። እርምጃውን የሚቃወሙ የውስጥና የውጭ ኃይሎች ድርጊቱን ከሶሻሊዝም ጋር በማያያዝ የአገራችንን ሁኔታ ወደ ማመስቃቀል ገቡ። ተቃዋሚው የውስጥ ኃይል ቢያንስ ከኢኮኖሚ ዕድገት አንጻር ሊኖረው የሚችለውን አስተዋፅዖ ባለመረዳቱ በጊዜው በአብዮቱ ላይ ቢዘምትም ፣ በሌላ ወገን ደግሞ ከወታደሩ አገዛዝ የተወሰደው ከውይይት ይልቅ የወታደር ኃይል እርምጃ ስህተት መሆኑንም መገንዘብ ያስፈልጋል። በተጨማሪም በጊዜው ስልጣን ላይ የነበረው የወታደር አገዛዝ ምሁራዊ ኃይሉ

እስከዚህም ድረስ ስላለንበር በውይይት ለማሳመን እንደማይቻል አንዳንድ ፍንጮች ያመለክታሉ። ስለሆነም ደርግ የፖለቲካ ኢኮኖሚ ህግን የተረዳና በየቅደም ተከተሉ መወሰድ ያለባቸውን እርምጃዎች ማውጣትና ማውረድ የሚችል ነበር ብሎ መናገር ያዳግታል። ያም ሆነ ይህ ድርጊቱን በጭፍን ከኮሚኒዝም ጋር ማዛመዱ እስከዛሬም ድረስ በዚህ ዐይነቱ ዘመቻ ውስጥ በመካፈል በሆነው ባልሆነው ለዕድገት የሚደረገውን ትግል በማደናቀፍ ላይ ይገኛል። በተለይም መሬትን ግለሰብ የማድረግ ወይም የመሸጡና የመለወጡ ጉዳይ በብዙዎች ዘንድ ተቀባይነት በማግኘቱ ወደፊት ለውይይት የሚቀርቡ አጀንዳዎች እንዳሉ ካሁኑ መረዳት ያሻል። በዚህ ላይ በጥሞና መከራከር ብቻ ሳይሆን ፣ በምን ዐይነት መልክ እንደሚፈታ ፣ በተለይም ከኢኮኖሚ ዕድገት አንጻር ብቻ ሳይሆን ከህብረተሰባዊ መረጋጋትም አኳያ ምን ምን ቢደረጉ ይሻላል በሚለው ላይ ለማሳመን የሚቻሉባቸው ነጥቦች አሉ። ያም ሆነ ይህ በጭፍን ተነስተን አንድን ስርዓት ሶሻሊስት ነው እያሉ መወንጀልና የማያሰፈልግ አቋም መወሰድ ለክርክርም ፣ ለጥናትና ሃሳብ ለሃሳብ መለዋወጥ አመቺ አይደለም።

ኢህአዴግ በዓለም አቀፍ የገንዘብ ድርጅትና በዓለም ባንክ የረቀቀውን የኒዎ-ሊበራል ፖሊሲ ሲቀበል ፣ በጥናቱ መሰረት የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ 85% የሚሆነው ከአጅ ወደ አፍ በሚካሄድ አስተራረስ ላይ የተመረኮዘና እዚህና እዚያ ተሰበጣጥረው የሚገኙ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎች ወሳኝ ሚናን ይጫወቱ እንደነበር የተደረሰበት ጉዳይ ነው። ይህም ማለት እንደተባለው የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ በደርግ ዘመን ሶሻሊስታዊ አልነበረም ማለት ነው። ያም ሆነ ይህ የገበያ ኢኮኖሚ አስፈላጊ ነው ብሎ በፖሊሲው መሰረት አንድ በአንድ የማክሮ ኢኮኖሚክ ኢንስትሩሜንትስ የተባሉት ስራ ላይ ይውላሉ። የውጭ ካረንሲውን ዝቅ ማድረግ ፣ የመንግስትን ሀብት ወደ ግል ማዘዋወር ፣ የውጭውንና የውስጡን ገበያ ልቅ ማድረግ ፣ ለውጭ አገር ኢንቨስተሮች አመቺ ሁኔታን መፍጠር የመሳሰሉት ተግባራዊ ቢሆኑ በኢትዮጵያ አየር ላይ የገበያ ኢኮኖሚ በማንገጠብ የኢትዮጵያ ህዝብ ከዘመናት ድህነት ይለቀቃል ብሎ ነው የተነገረን። በሌላ ወገን ግን በዓለም የአቀፍ የገንዘብ ድርጅት ተጠንቶ የቀረበውን ዘገባና የፖሊሲ እርምጃ ለተመለከት በምንም ዐይነት ሳይንሳዊ ነው የሚያሰኘው አልነበረም። በዚህም ምክንያት ፖሊሲው ተግባራዊ ሲሆን ኢኮኖሚውን ከማሳደግ ይልቅ በከፍተኛ ደረጃ የሚያዛባ ሆነ። በመሆኑም ፖሊሲው ተግባራዊ ሲሆን ተጠቃሚው በነጻ የሚንቀሳቀሱ የአገር ውስጥ ነጋዴዎችና ከበርቴዎች ሳይሆኑ ፣ ከሀውሃት ጋር የተቆላለፉ ግለሰቦችና አንድ ድርጅት ነው የመንግስትን ሀብት ወደ መቆጣጠር ያመሩት። በጊዜውም በቀላሉ ከባንክ ብድር ያገኙ የነበሩት ሰዎችም እነሱ ነበሩ። ይህም ማለት ምን ማለት ነው? ግልጽ የሆነ የመንግስት አወቃቀርና የህግ የበላይነት በሌለበትና ፣ እንዲሁም ንቃተ-ህሊናው በዝቅተኛ ደረጃ በሚገኝበት አገር የገበያ ኢኮኖሚ የሚባለው መርህ ተግባራዊ ሲሆን እንደሚባለው የኢኮኖሚ ዕድገት ይታያል ማለት ሳይሆን ፣ የተገለበጠ ስህተትንና ጥገኝነትን መጎናፀፍ እንደሚቻል የአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ በሚገባ አረጋግጧል። ይህም ማለት በፍልስፍናው መሰረት ነጻ ውድድር ለማድረግ የማይቻልበት ሁኔታ ነው የተፈጠረው። በዚህም ምክንያት መንግስት ለሁሉም እንደ ችሎታው አመቺ ሁኔታዎችን ከመፍጠርና ትምህርት እየሰጠ የአገር ውስጥ ከበርቴ እንዲያደግ አስፈላጊውን እንክብካቤ ከማድረግ ይልቅ ራሱ ከጥቂቶች ጋር በማበር የገበያ ወይም የካፒታሊስት ኢኮኖሚ እንዳይሰፋፋና እንዳይዳብር ለማገድ ቻለ። ይህ ራሱ የሀብት ክምችትንና እንቅስቃሴን በተወሰኑ ቦታዎችና በተወሰኑ ግለሰቦች እጅ ብቻ እንዲካሄዱና እንዲከማቹ አደረገ። በአጭሩ የእነ ዓለም የገንዘብ ባንክ ድርጅት የኢኮኖሚ ፖሊሲ በአገራችን ውስጥ በሁሉም መስክ የሚታይ መዛባትንና ህብረተሰብአዊ መመስቀልን ሊያሰከትል ቻለ።

ከዚህ ስንሳ በእነ አይ ኤም ኤፍና በአጠቃላይ በዓለም ኮሚኒቲው የሚደገፈውን በአገራችን ተግባራዊ የሆነው ፖሊሲ በታሪክ ውስጥ በሌሎች አገሮች እንደታየው ዐይነት የኢኮኖሚ ዕድገት ያመጣ ሲሆን የውስጥ ገበያ እንዳይሰፋፋ ያገደ ነው። ሀብትን መቆጣጠር የቻሉት ጥቂት ሰዎችና አንድ ድርጅት ከታሪክ አንጻር ራሳቸው ፈጣሪዎችና የስራ መስክ አመቻቾች ስለልሆኑ ያመሩት ንጹህ የገንዘብ ካፒታልን ማክማቸት ፣ ወደ ሪል ስቴት መሰማራትና ፣ ስትራቴጂክ የሆኑ እንደ ሰሊጥና ቡናን የመሳሰሉ የጥራ-ሀብቶችን ወደ መቆጣጠር ነው። በዚህም ምክንያት እነዚህ ሰዎች ወደ ክሊሲካል አቀባባይ ከበርቴነት በመሸጋገር የአገር ዕድገትን ከማጨናገፍ ባሻገር ከውጭ የሚመጣ የፍጆታን ዕቃ በመጠቀም ልዩ ዐይነት ግን ደግሞ ጎታች የሆነ ባህልን ማስፋፋት ቻሉ። ይህም ማለት የውስጥ ኃይላቸው በጣም ደካማና ለአጠቃላይ የኢኮኖሚ ዕድገት ያለቸው አስተዋፅዖ በጣም የመነመነ ነው ማለት ይቻላል።

ይህ ዐይነቱ የኢኮኖሚ ክንዋኔና ሂደት በአገልግሎት መስኩም አይሎ ስለሚታይ ብዙ ሀብት ወደዚህ አካባቢ እንዲፈስ አድርጓል። ስለሆነም እንደዚህ ዐይነቱ ውስጠ-ኃይሉ

በጣም ደካማ የሆነ ኢኮኖሚ ድህነትን ፈልፋይ ከመሆን ባሻገር አዳዲስ የሰራ መስክን በመፍጠር ድህነትን እንዲቀረፍ የሚያስችል አይደለም። በተቃራኒው በአዲስ አኗኗር የተካነው አዲሱ መጤ ከበርቴ ለኑሮ ውድነት ተጠያቂ በመሆን ለሰፊው ህዝብ አስቸጋሪ ሁኔታ ነው የፈጠረለት። የአገሪቱን የኢኮኖሚ ሁኔታ ግንዛቤ ውስጥ ሳያስገቡ አዚህና አዚያ የሚሰሩት ሆቴል ቤቶች ፣ ሙብራትና ውሃን እንዲሁም ምግብን ተጋሪ በመሆናቸው በህዝቡ የኑሮ ሁኔታ ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ አሰከትለዋል። በዚህም የተነሳ ዛሬ አገራችን ከሆቴል ቤቶች የሚለቃቀሙ ፍርፋሪዎች የሚሸጡባት አገር ሆናለች። ይህንን በእነ አይ ኤም ኤፍ የተደገፈውን የኢኮኖሚ ፖሊሲ ያመጣውን አሉታዊ ውጤት ለመቅረፍ እየተባለ በየጊዜው አዳዲስ የድህነት ቀራፊ የኢኮኖሚ ፖሊሲዎች ወጥተዋል። እነዚህ ፖሊሲዎች አንድም ቦታ ላይ ድህነትን ሲቀርፉና የህዝቡን ኑሮ ሲያሻሽሉ በፍጹም አልታዩም። በአንፃሩ የአውሮፓ መንግስታት ለብቻው ድህነትን ለመቀረፍ በሚል የተከተሉት ፖሊሲ በፍጹም አላነበረም። ሲነሱ ፖሊሲያቸው ሁለ-ገብና(Holistic) ለአንዴም ለመጨረሻም ጊዜም ድህነትን የሚያጠፋ ነበር። ይህም ማለት ስርዓት ያለው በሁሉም መልክ የሚገለጽ የኢንዱስትሪና የአርሻ ፖሊሲ እንዲሁም የከተማዎች ግንባታ ፖሊሲ ማካሄድ ነው የጀመሩት። በተጨማሪም ራስን በምግብ መቻል አለብን በማለት ነው የአርሻውን መስክ ማስተካከል የጀመሩት። በተለይም በ18ኛው ክፍለ-ዘመን የነኮልበርት መንግስት ዋናውና ተቀዳሚ ፖሊሲ በምግብ ራስን መቻልና ህዝቡን መመገብ የሚል ነበር። ምክንያቱም ቀለል ነው። አንድ ህዝብ በበቂ ሲመገብና አስፈላጊውን ለሰውነቱ ግንባታ የሚያስፈልጉትን ምግቦች ሲያገኝ ለሰራ ያለው ፍላጎት ይነሳሳል። ከዚህ ጋር ተያይዞ ዕውቀትን ማስፋፋት ፣ ለዕድገትና ለሰልጣኔ የሚያመቹ ኢንስቲትዩሽኖችን ማቋቋምና ዘመናዊ ማድረግ ነበር ዋናው ዓላማቸው። በተቃራኒው ግን እነ ዓለም የገንዘብ ድርጅት ፣ ቀጥሎ ደግሞ የተባበሩት መንግስታት በሚለኩዬሙ ፕሮግራም ያወጧቸው ፖሊሲዎች ማታለያና ድህነትን ማራዘሚያ ናቸው። ምስኪኑን ደሃ ህዝብ ራሱን እንዳይችልና ነጻ እንዳይወጣ የሚያደርጉ ናቸው። ስለሆነም አገራችንም በዚህ ዐይነቱ አስቀያሚ ሁኔታ ውስጥ በመገኘት አሁንም በድህነት መለኪያ መሰረት የመጨረሻ ደሃ ከሚባሉት አገሮች ተካታ መቀለጃ የሆነችው በዚህ ዐይነቱ መቀለጃ ፖሊሲ አማካይነት ነው። ይህ የአገዛዙ ድክመት ብቻ ሳይሆን ፣ አዚህና አዚያ የሚራወጠው ምሁር ባይኝም ድክመት ነው። እነ አይ ኤም ኤፍን እንደ አምላክ ስለሚቆጥራቸው በነሱና በአገዛዙ መሀከል ያለውን መቆለፍ በመካድ የአገራችን ችግር ውስጣዊ ችግር ብቻ ሆኖ ይቀርባል። በዚህም ምክንያት የእነ አይ ኤም ኤፍ ፖሊሲ ሊታለፍ እንደማይችልና ፣ የዓለም አቀፍ አገዛዝን አመራር ፖሊሲ መቀበል እንዳለብን በተዘዋዋሪ ይነገራል።

ያም ሆነ ይህ የአገራችን የኢኮኖሚ ሁኔታ ባጭሩም ቢሆን ከላይ በተመለከተው ሁኔታ መታየት ሲኖርበት ፣ አገዛዙ ከ18 ዐመት የገበያ ኢኮኖሚ ፖሊሲ በኋላ ለምን ወደ ዕድገትና የትራንስፎርሜሽን ፖሊሲ እንዳመራ ደግሞ እንመልከት።

የዕድገትና የትራንስፎርሜሽን ፖሊሲ ምንነትና

ተግባራዊ የመሆን ችግር!

የዕድገትና የትራንስፎርሜሽን ዕቅድ ከረዥም ጊዜ አኳያ የአገፀረውን ዋና ዓላማ በሁለት መሰረታዊ ነገሮች ያስቀምጣቸዋል። ይህም በቻፕተር 2 በገጽ ሰባት ላይ ከታች በተመለከተው መልክ ሰፍሯል።

Ethiopia`s long-term vision is
 “to become a country where democratic rule, good-governance and social justice reigns, upon the involvement and free will of its peoples; and once extricating itself from poverty and becomes a middle-income economy.”

Its vision in the economic sector is
 “ to build an economy which has a modern and productive agricultural sector with enhanced technology and an industrial sector that plays a leading role in the economy; to sustain economic development and secure social justice; and, increase per capita income of citizens so that it reaches at the level of those in middle-income countries.”

የዕቅዱ ዋና የረዥም ጊዜ ዓላማ እንደዚህ ቁልጭ ብሎ ከተቀመጠ ፣ አስካሁን ድረስ የኢህአዴግን የኢኮኖሚ ፖሊሲ እንደተመለከትነው ይኸኛውን ተግባራዊ ሊያደርግ

የሚያስቸለው ፍላጎትና የሚመራበት ፊሎሶፊ አለው ወይ? ብለን መጠየቅ ይኖርብናል። አገዛዙ በዚህ የረዥም ጊዜ ዓለማዊ ብሎ በነደፈው ውስጥ የማዕከላዊ ገቢ አላቸው የሚባሉ አገሮች አስካሁን ኢህአዴግ የሙጥኝ ብሎ የተገዛበትን መንገድ ይዘው ነው ሊደርሱና ብሄራዊ ኢኮኖሚ ሊገነቡ የቻሉት ወይ? ሲነሱ ብሄራዊ አጀንዳቸው ምን ነበር? አገራቸውን በክልሎች በመከፋፈልና ርዕይ እንዲያጡ በማድረግ ነው ወይ ወደ ማዕከላዊ ገቢ ኢኮኖሚ ሊያመሩ የቻሉት? ብሎ መጠየቅ ተገቢ ነው። እነዚህ ከላይ የሰፈሩት ግቦች ለምን ተግባራዊ ሊሆኑ እንደሚችሉ ከላይ በሰፊው የአብራራሁ መሰለኝ። አሁን ደግሞ ወደ አንዳንድ ዝርዝር ጉዳዮች ላይ ለምራ።

በመጀመሪያ ደረጃ ወደ ቁም ነገሩ ጠለቅ ብለን ከመግባታችን በፊት የፅንሰ-ሃሳቦችን ትርጉም እንመልከት። ዕድገት ማለት ሁለንታዊ ብቻ ሳይሆን ኦርጋኒክ ነው። ይህም ማለት አስፈላጊው ሁኔታዎች ከተሟሉ ወደ ታችና ወደ ላይ ፣ እንዲሁም ወደ ጎንም ሊሰፋፋ የሚችል ነው። ይህ ማለት ግን ገደብ የለውም ማለት አይደለም። አንድ ፍሬ የሚሰጥ ዛፍ ሲተክል ፣ ለምሳሌ ቡና ወደ ስርና ቀስ በቀስ ወደ ላይ በማደግና ቅጠል በማውጣት ከአራት ዐመት በኋላ ፍሬ ይሰጣል። ሌሎችንም እንደዚህ መመልከት ይቻላል። ይህንን ወደ ኢኮኖሚ ዕድገት ስናዘዋውረው ፣ ከላይ ስለ ካፒታሊዝም ዕድገት በመጠኑ ስትነትን ፣ አንድ በደንብ የተቀናጀ ፖሊሲ ሁለንታዊ እንደሆነና ወደ ሁሉም አቅጣጫ በመስፋፋት የገበያ ኢኮኖሚ የሚባለውን ነገር እንደሚፈጥር ነው። በዚህም ረገድ አንደኛው የኢኮኖሚ ዘርፍ ከሌላው ጋር በመተሳሰርና በመደጋገፍ ልክ እንደሰውነታችን የደም ዝውውር በመንቀሳቀስ ያድጋል። በውድድር አማካይነት ያረጀው በአዲስ በመተካት ውስጠ-ኃይል ከፍ አያለ ይሄዳል። በሌላ አነጋገር የኢኮኖሚ ዕድገት በተወሰኑ ነገሮች ፣ በተለይም በስኳር ፋብሪካ ተክለ ፣ በቢራ ፋብሪካና በሆቴል ቤት ስራዎች ብቻ የሚገለጹ አይደሉም። እንደሚታወቀው ደግሞ እነዚህ ፋብሪካዎች ከውጭ እየመጡ የተተክሉና ፣ በየሆቴል ቤት ግንባታዎች ውስጥም ከውጭ ያለቀላቸው ዕቃዎች ፣ እንደመስታወትና እንደ መዝጊያና መስኮቶች የመሳሰሉት ፣ በኢንዱስትሪዎች ውስጥም በግማሽ መልክ የተፈበረኩ የጥራ-ሀብቶችና ሌሎች የመለዋወጫ ዕቃዎችም እንዳሉበት ማጤን ያስፈልጋል። በአርግጥ እነዚህን ያገሪቱ ውጤት ያልሆኑትን ከደመርን ስለኢኮኖሚ ዕድገት ማውራት ይቻላል። ያም ሆነ ይህ እነዚህ በራሳቸው የአንድ አገር ኢኮኖሚ ዕድገት መግለጫዎች አይደሉም።

ወደ ትራንስፎርሜሽን ወደሚለው ፅንሰ-ሃሳብ እንምጣ። ትራንፎርሜሽን ማለት ሁለንታዊ ለውጥ ማለት ነው። ወደ ሀብረተሰብ ሲለወጥ ለምሳሌ የፊደራሊዝምን ወደ ካፒታሊዝም መሸጋገር ወይም መለወጥ መመልከት ይቻላል። በዚህ ረገድ በሰድሳኛውና በሰባኛው ዐመተ ምህረት የፊደራሊዝምን ወደ ካፒታሊዝም መሸጋገር የጦፈ ክርክርና ጥናት ተካሂዷል። ለማንኛውም ስልት-ትራንስፎርሜሽን ስናወራ ፣ ማቲሪያላዊ ፣ ሃሳባዊና መንፈሳዊ ፣ ኢንስቲትዩሽናዊና ሌሎች ነገሮችን ፣ ለምሳሌ እንደ ትምህርት የመሳሰሉትንም የሚያካትት መሆን አለበት። በታሪክ እንደታየው ካለ ሪፍሮንሽን ፣ ካለ ሪፎርሜሽንና ካለ ኢንላይትሜንት እንቅስቃሴ ፣ ከዚህም ባሻገር ካለሳይንስና ካለቴክኖሎጂ ግኝት ትራንስፎርሜሽን ሊኖር እንደሚችል የአውሮፓው ታሪክ ያስተምረናል። ይህ ብቻ ሳይሆን የአውሮፓን ታሪክ ለነበበ ፣ መጀመሪያ እንዲሰትሪዎች እዚህና እዚያ ከመተካላቸው በፊት ፣ በጊዜው አይቻልምም ፣ በመጀመሪያ ደረጃ የሚያማሩ ከተማዎችን መገንባት ፣ የዕድ-ጥበብ ሙያዎችንና ንግድን ማስፋፋት ፣ ትላልቅ ቤተክርስቲያናትንና ቤተመንግስቶችን መስራት ለለውጥ አመቺ ሁኔታ እንደፈጠሩ ምርምሮች ያረጋግጣሉ። እነ ኮፐርኒክስና ጋሊሌዮ በተዓምር የተፈጠሩ ሰዎች ሳይሆኑ በጣም አመቺው ሁኔታ የፈጠራቸው ናቸው። በዚህ ላይ በጊዜው በአዲሲስ ስራዎች የተማረኩ ነገስታት ለሳይንስና ለለውጥ አመቺ ሁኔታዎች ፈጥረዋል። ወደ እንግሊዝም ስንሄድ ፍራንሲስ ባኮንና ኒውተን ካለምክንያት የተፈጠሩ አይደሉም። አመቺው ሁኔታ የወለዳቸውና ሁኔታውን በመጠቀም ጥልቅ ምርምር በማድረግ ለኛ ሁሉ የሚሆን የሳይንስ ግኝት ያደረጉ ታላላቅ ሰዎች ናቸው።

ከዚህ ስንሳ የኢህአዴግ የትራንስፎርሜሽን ፖሊሲ አጅና አግር የሌለው ነው። ዝም ብሎ አስፈላጊውን የምሁራዊ እንቅስቃሴ እርምጃና ሁለንታዊ የሆነ የኢንስቲትዩሽን ግንባታ ሳያካሄድ እንዲያው በአየር ላይ የሚካሄድ ይመስል ዝም ብሎ የሚወራ ፕሮፓጋንዳ ነው። ትራንስፎርሜሽኑ በአዲስ ሰዎችና አዲስ ሃሳብ ባለቸው ፣ እንዲሁም ፍላጎትን በተላበሱ ሊካሄድ የታለመ አይደለም። ሃያ ዐመት ያህል ኢትዮጵያን ሲኮረኩሟትና ሲያደቋት በነበሩ ሰዎች ነው እንዲካሄድ የታሰበው። ይህ ብቻ አይደለም ፣ በዕድገትና በትራንስፎርሜሽን ታሪክ ውስጥ ከውጭ የሚመጣ አሳብና መዋዕለ-ነዋይ አስፈላጊ ቢሆንም ፣ በታሪክ ውስጥ እንደታየው የአንድ አገር ዕድገት ተሸካሚና አራማጅ ኃይል የአገራው ህዝብ ነው። ከውጭ የሚመጡ ኢንቬስተሮች-በጊዜው ይህ ቃል አይታወቅም ነበር- እዚያው አገር ውስጥ ለመኖር የሚችሉና ለጠቅላላው ኢኮኖሚና የሀብረተሰብ

ዕድገት አስተዋፅኦ ማድረግ የሚችሉ ነበሩ ፤ መሆንም አለባቸው። በጣሊያን በ13ኛው ክፍለ-ዘመን ፤ በእንግሊዝ በ16ኛውና በ17ኛው ክፍለ-ዘመን ፤ በጀርመን ደግሞ በ18ኛውና በ19ኛው ክፍለ-ዘመን ከውጭ አዋቂዎችንና የዕድ-ጥበብ ሰራተኞችን አያስመጡ ማስፈርና ሀብረተሰብአዊ አካል እንዲሆኑ ማድረግ የተለመደ አሰራር ነበር። ስለዚህም እነዚህ ከውጭ የመጡ ኃይሎች የበላይነት ሳይሰማቸው አጠቃላይ የሆነ የሀብረተሰብ ሀብት ለመፍጠር ችለዋል። ወደ ኢትዮጵያ ስንመጣ ግን ኢንቪስተሮች እየተባሉ የሚገቡትና ትላልቅ የእርሻ መሬቶች የሚሰጣቸው ንጹህ ዘራፊዎች ናቸው። ፀረ-ዕድገቶች ናቸው። ሀብረተሰብ እንዳንመሰርትና የቴክኖሎጂ ባለቤት እንዳንሆን የሚያደርጉን ናቸው። ተበጣጥሰንና ብዥ ብሎብን እንድንኖር የሚያደርጉን ናቸው። በሰነ-ሰርዓት የሚደራጅ ባህላዊና ለጠቅላላው ህዝብ የሚጠቅም የኢንዱስትሪ ፖለቲካ እንዳይካሄድ እንቅፋት የሚፈጥሩ ናቸው። ሀብረተሰብአዊ ሰንሰለትና ልዩ ዐይነት ባህል እንዳይዳብር የሚያግዱ ናቸው። በዘለዓለማዊ ድህነት እየሞቀቅንና እየተሳቀቅን እንድንኖር የሚያድረጉን ናቸው። ነፃነታችንና ማንነታችንን የሚገፉ ናቸው። በመሬታችንና በተቀደሰቸው ተፈጥሮአችን ላይ ዘመቻ የሚያደርጉ ናቸው። ዛሬያችን እንዲቆረጠ ፤ ውሃዎቻችን እንዲመረዘፍ ፤ በጠቅላላው የአካባቢ ሁኔታ እንዲዛባ የሚያደርጉ ናቸው። በዚህ መልክ ሳይንስና ቴክኖሎጂዎችን መቀዳጀትና ማዳበር በፍጹም አይቻልም። ይህ ለማንኛውም ግልጽ መሆን ያለበት የኢኮኖሚና የሀብረተሰብ ግንባታ ሀሁ ነው። አገርን አሰለጥናለሁ ፤ ወደ ሌላ ደረጃ አደርሳለሁ ከሚል መውጣት የሚገባው አይደለም።

ችግሩ ይህ ብቻ አይደለም። የኢህአዴግ የትራንስፎርሜሽን ፖሊሲ ከየት ወደየት እንደሚወሰደን አይነግረንም። ያለንበት ስርዓትም ምን እንደሆነ አይነግረንም። ዝም ብለን ብቻ መኪና ውስጥ ገብተን እንገዝ ነው የሚለን። ወደ ካፒታሊዝም ነው ፤ ወደ ገበያ ኢኮኖሚ ወይስ ወደ ሶሻሊዝም ፤ ወይስ ደግሞ ስርዓቱ ወደ አልታውቀ ነው የሚወሰደን። ይህ ግልጽ እስካልሆነ ድረስ አስር ጊዜ የተለያየ ስም እየተሰጠው የሚወጣ ፖሊሲ የባሰ ውዥንብር ውስጥ ነው የሚከተን። ትዝ እስከሚለኝ ድረስ የዛሬ ሰባት ወይም ስምንት ዐመት ገዳማ እዚህ ጀርመን አገር የመጡ የመንግስት ልዑካን ኤምባሲ ውስጥ በሰጡት መግለጫ ፤ መንግስታቸው የሁሉንም አገር የኢኮኖሚ ፖሊሲ ከመረመረና ካየ በኋላ አሁን የጀርመኑን ሞዴል ለመከተል እንደወሰነ ነበር የነገሩን። ከጥቂት ዐመታት በኋላ ከቻይና መንግስት ጋር ሸር ጉድ ሲባል የቻይናውን መንገድ ነው የምንከተለው አሉን። ይህ ሳይባቃ ሰሞኑን ስለ ዕድገትና ትራንስፎርሜሽን የሁለት ዐመት ተኩል ውጤት ገለጸ የሰጡት የገንዘብና የልማት ሚኒስትሩ አቶ ሱፊያን አህመድ የደቡብ ኮሪያውን ሞዴል ነው ለመከተል ያሰቡነው አሉን። ይህ የሚያመልክተው ከፍተኛ ውዥንብርና የምሁር ክፍተት እንዳለ ነው። ፖሊሲ አውጭዎቹ ምን እንደሚሰሩ አያውቁም ማለት ነው።

ያም ሆነ ይህ ፖሊሲው አሁንም የኢህአዴግን ፤ በተለይም የህውሃትን የበላይነት የሚያጠነክር ነው። በምንም ዐይነት ከውስጥ ሆነው በነፃ ለመንቀሳቀስ የሚፈልጉና ጊዜ የሚጠበቁ የአገር ቤት ኢንቪስተሮች መፈናፈኛ የሚሰጥ አይደለም። የውስጥ ገበያ እንዲስፋፋና እንዲገነባ የሚያግዝ አይደለም። አሁንም ኢትዮጵያ የቡና ፤ የሰጳርና የሰሊጥ አምራች በመሆን ለኢንዱስትሪ አገሮች የጥሬ-ሀብት አቅራቢ ሆና እንድትቀር የሚያደርግ ነው። የሃያ አንድ ዐመቱን የኢኮኖሚ ፖሊሲ ስንመረመር በክልሎች መሀከል ትልቅ ልዩነት እናያለን። ዘጠና በመቶ በሚሆነው የአገሪቱ ግዛት ውስጥ ዘመናዊ የሆነ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴ ሲካሄድ አይታይም። የልማትና የኢንዱስትሪ ሚኒስትሩ በየክፍለ-ሀገራቱ ምን ምን የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎች እንዳሉና እነሱንም እየተዘዋወሩ የጎበኙና የሚጎበኙ አይደሉም። ለምሳሌ ብዙዎች የድሮዎቹ የክፍለ-ሀገራት ከተማዎች ወደ መንደርነትና ወደ ጨካኝ መቃሚያነት እንደተለወጡ እንሰማለን ፤ እንመለከታለን። ቢሮዎች የመመራመሪያና የፖሊሲ አውጭ መሰሪያቤቶች ከመሆን ይልቅ ወደጨካኝ መቃሚያነት ተለውጠዋል። በየአካባቢው ዕድገትንና ትራንስፎርሜሽንን የሚያግዙ ዘመናዊ ኢንሰቲቲዥኖች ባለመተከላቸው ሰፊው ህዝባችን ወደት እንደሚጓዝ ግራ የገባው ይመስላል። ባጭሩ ዛሬ ኢትዮጵያችን በፍጥነት ወደ ማዕከለኛው ዘመን የምትጓዝ አገር ለመሆኗ የአገሪቱ ሁኔታዎች በገሃድ ያረጋግጣሉ። ስለሆነም ዛሬ በመዝናናት ስለ ዕድገትና ትራንስፎርሜሽን የምናወራበትና የምንደልቅበት ዘመን ሳይሆን ፤ ሀዘን የምንቀመጥበትና ፤ እየፀለይን እግዚአብሔርን የምንማፀንበት ወቅት ነው። አምላክ ሆይ! ለመሪዎቻችንም ሆነ ለምሁሩ ጥሩ አዕምሮና ቀና ልብ ሰጣቸው ብለን እግዚአብሔርን የምንለምንበት ጊዜ ነው። ሌላ ምን ማድረግ ይቻላል ! አስቲ ሌሎች ደግሞ የተሻለ መንገድ አሳዩን። መልካም ንባብ !!

ፈቃዱ በቀለ